

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра фінансів

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Виконання державного бюджету як складова бюджетного процесу

Студента 2 курсу, 2-м групи,
спеціальності 072
«Фінанси, банківська справа
та страхування»
спеціалізації «Державні фінанси»

Віротченко
Юлії
Володимирівни

Науковий керівник
доктор економічних наук,
професор кафедри фінансів

Селіверстова
Людмила
Сергіївна

Гарант освітньої програми
завідувач кафедри фінансів,
заслужений діяч науки і техніки України
д.е.н., професор

Чугунов
Ігор
Якович

Київ 2018

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОЦЕСУ ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ	5
1.1. Державний бюджет: поняття, роль та значення	5
1.2. Сутність бюджетного процесу та характеристика його стадій	11
РОЗДІЛ 2. ДИНАМІКА СУЧАСНОГО СТАНУ ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ	18
2.1. Аналіз стану виконання державного бюджету за доходами	18
2.2. Аналіз стану виконання державного бюджету за видатками	28
2.3. Оцінка впливу макроекономічних показників на виконання державного бюджету	37
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ	48
3.1. Управління бюджетними ризиками в контексті підвищення рівня виконання державного бюджету	48
3.2. Шляхи оптимізації виконання дохідної та видаткової частини державного бюджету	56
3.3. Середньострокове бюджетне планування як підґрунтя до підвищення ефективності бюджетного процесу	66
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	76
ДОДАТКИ	85

ВСТУП

Особливості формування основних тенденцій розвитку бюджетного процесу набирають популярності в умовах сьогодення, адже від якості ухваленого бюджету залежать основні напрями розвитку країни, ефективність перерозподілу коштів в економіці, своєчасність фінансування державних зобов'язань та відповідних бюджетних програм на визначений період.

Саме тому надзвичайно актуальним на сьогодні є питання виконання державного бюджету, оскільки за допомогою нього здійснюється вплив на всі економічні процеси, які відбуваються у країні. При правильному здійсненні бюджетного процесу повинен забезпечуватися, як економічний, так і соціальний розвиток країни, що в подальшому призведе до покращення рівня життя населення.

Для забезпечення економічного зростання країни необхідним є зміцнення державного бюджету як основного фінансового важеля соціально-економічного розвитку. Тобто важливим є здійснення державою ефективного та обґрунтованого розподілу доходів і видатків за основними напрямками на відповідні цілі бюджетної політики.

Питання, які пов'язані з державним бюджетом та бюджетним процесом висвітлено у працях: Т.В. Бугай, Л.К. Воронової, Ю.О. Крохіної, І.Г. Лук'яненко, І.О. Лютого, Л.В. Козарезенко, В.П. Кудряшова, С.Ю. Кучеренко, Г.В. Кучер, В.Д. Макогон Є.Б. Пономаренко, Л.В. Панкевич, І. Я. Чугунова, С. І. Юрій та інших.

Об'єктом дослідження є процес формування і виконання державного бюджету України.

Предметом дослідженням є теоретико-методичні аспекти та фінансові відносини, які виникають під час виконання державного бюджету.

Метою дослідження є обґрунтування особливостей виконання державного бюджету, виявлення недоліків та надання пропозицій щодо його вдосконалення.

Для досягнення мети поставлено наступні завдання:

- висвітлити сутність державного бюджету в соціально-економічному розвитку країни;
- проаналізувати механізм проведення бюджетного процесу;
- дослідити стан виконання державного бюджету за доходами;
- оцінити виконання державного бюджету за видатками;
- здійснити аналіз фінансування державного бюджету;
- розробити рекомендації щодо управління бюджетними ризиками
- запропонувати шляхи оптимізації дохідної та видаткової частини державного бюджету ;
- визначити вплив середньострокового бюджетного планування на бюджетну політику держави.

У процесі дослідження для аналізу динаміки виконання бюджету України було використано методи – порівняння, вимірювання, графічного відображення, середніх величин, аналізу рядів динаміки, структурного аналізу; для створення моделі управління ризиками використано методи – аналізу, синтезу, спостереження, групування, прогнозування.

Наукова новизна та практичне значення дослідження полягає в удосконаленні процесу виконання державного бюджету на основі теоретичного та кількісного обґрунтування, створенні моделі управління бюджетними ризиками здатними здійснювати оцінку можливих факторів впливу на державний бюджет.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст роботи викладено на 75 сторінках. Робота містить 2 таблиці та 27 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОЦЕСУ ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

1.1. Державний бюджет: поняття, роль та значення

Виникнення та функціонування бюджету, бюджетної системи, бюджетних відносин тісно пов'язано з процесами становлення і розвитку країни та товарно-грошовими відносинами, які відбуваються в ній. Для правильного виконання державою своїх функцій, необхідна ретельно сформована фінансова база. Державний бюджет є одним із головних елементів державних фінансів.

Згідно з Бюджетним кодексом України, бюджет – це план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду [6].

Основною метою бюджету є обґрунтування необхідного обсягу коштів призначених для виконання державних завдань на відповідний бюджетний рік. Також бюджет є однією з головних складових фінансової системи країни; при цьому ним забезпечується виконання не тільки розподільчої функції, але й відбувається визначення фінансових ресурсів за допомогою яких забезпечується існування держави.

Державний бюджет передбачає забезпечення розподілу та перерозподілу ВВП між регіонами та галузями економіки на основі стратегій економічного розвитку, фінансової політики держави. Для своєчасного виконання державою своїх функцій необхідно постійно наповнювати бюджет. Завдяки бюджету, відповідно до Конституції України, держава повинна зосереджувати фінансові ресурси у важливих сферах економічного та соціального розвитку.

Державний бюджет здійснює фінансовий вплив на економіку країни у кількісному та якісному вираженні. Кількісне вираження акцентує свою увагу на тому чи потрібно надавати кошти і в якій саме кількості, а якісне вираження полягає у встановленні співвідношення розподілу ВВП за допомогою використання різних інструментів.

Завдяки державному бюджету органи виконавчої влади здійснюють реалізацію державної внутрішньої і зовнішньої політики, забезпечують ефективне регулювання і стимулювання економіки та фінансування соціальної політики країни.

Саме завдяки бюджету держава здійснює істотний вплив на рівень якості життя населення, оскільки надає суспільству відповідні послуги та блага. До них можна віднести: обороноздатність та безпеку країни, правопорядок, державне управління, захист навколишнього середовища, належний рівень освіти та науки, охорону здоров'я, культурний розвиток.

Обсяг бюджету характеризує річну суму коштів, яка перерозподіляється через бюджетний фонд шляхом надходження доходів та фінансування видатків, що потребує своєчасного й повного надходження коштів до бюджетного фонду і раціонального та ефективного їх витрачання.

Тобто, державний бюджет являє собою фінансовий план, складовими якого являються: доходи, видатки, фінансування бюджету, бюджетні асигнування та повернення коштів до бюджету, що систематизовані відповідно до бюджетної класифікації.

Бюджетна класифікація – це єдине систематизоване згрупування доходів, видатків, кредитування, фінансування бюджету, боргу відповідно до законодавства України та міжнародних стандартів [6].

Бюджет має форму балансу та включає дохідну і видаткову частини. Дохідна частина представлена податковими і неподатковими надходженнями. Видаткова частина являє собою комплекс заходів, на які

здійснюється витрачання бюджетних коштів відповідно до бюджетної політики держави.

Бюджетна класифікація є єдиною для бюджетів усіх рівнів, також її використовують у бюджетному плануванні в процесі складання проектів бюджетів, розробки індивідуальних і зведених кошторисів бюджетних установ.

Складовими частинами бюджету згідно з Бюджетним кодексом України є загальний фонд бюджету за допомогою коштів якого здійснюється фінансування основних функцій і завдань держави, територіальних громад та спеціальний фонд, який має на меті фінансування певних напрямів, визначених законодавством (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Структура державного бюджету

Джерело: Розроблено автором на основі [6; 38; 43]

Основною метою розподілу державного бюджету у розрізі загального і спеціального фонду є здійснення прозорості системи оцінювання всіх можливих джерел надходжень коштів та визначення головних завдань у фінансуванні витрат.

Також у державному бюджеті є наявний резервний фонд. Він формується для здійснення непередбачених видатків, що не мають постійного характеру і не могли бути передбачені під час складання проекту бюджету. Його обсяг не може бути більше одного відсотка видатків загального фонду. Кабінетом Міністрів України визначається порядок використання коштів з резервного фонду державного бюджету.

У системі фінансових планів державний бюджет посідає центральне місце. Оскільки, він повинен реалізовувати усі розподільчі та перерозподільчі процеси в Україні будучи центральною ланкою як бюджетної, так і фінансової системи. Особливості та основні фактори, що характеризують місце та роль державного бюджету у системі фінансових планів держави подано на рис. 1.2.

Державний бюджет відіграє не тільки економічну, але й правову роль у суспільстві, оскільки виступає як закон України, котрий щороку затверджується вищим органом влади – Верховною Радою України та є обов'язковим до виконання.

Бюджет є основним інструментом регулювання та впливу на розвиток економіки країни. Відповідно до Конституції України держава через бюджет має змогу зосередити фінансові ресурси на основних сферах та напрямках економічного і соціального розвитку, здійснювати єдину фінансову політику на всій території.

Виключно Законом України «Про Державний бюджет України» визначаються будь-які видатки держави на загальносуспільні потреби, розмір і цільове спрямування цих видатків. Держава прагне до збалансованості бюджету України [26]

Рис. 1.2. Особливості державного бюджету

Джерело: Розроблено автором на основі [13; 32; 37]

Роль бюджету у державі визначається рівнем забезпечення потреб у економічній та соціальній сферах суспільства фінансовими ресурсами. При цьому державний бюджет виступає важливим засобом вирішення завдань, передбачених бюджетною політикою уряду.

На формування державного бюджету впливають не тільки економічні, але і соціальні та політичні фактори. До економічних можна віднести: рівень розвитку економіки, рівень інфляції, обсяги ВВП та національного доходу, рівень безробіття, продуктивність праці, пріоритетні напрями бюджетної політики. Соціальними факторами є соціальне забезпечення та соціальний захист, розмір мінімальної заробітної плати, обсяг фінансових ресурсів спрямованих на освіту, культуру, охорону здоров'я, природний приріст населення.

Політичні фактори є доволі важливими у наш час, оскільки нестабільна політична ситуація може гальмувати, як економічну, так і

соціальну сферу забезпечуючи неефективне формування та використання бюджетних коштів. Тому необхідний детальний аналіз впливу на державний бюджет всіх можливих факторів для забезпечення стабільного розвитку держави.

За своїми результатами бюджет відображає загальне збалансування фінансових ресурсів на основі обсягів ресурсів, що мобілізуються та використовуються за певний період часу. Також конкретизує напрямки використання фінансових ресурсів за одержувачами коштів, територіями, галузями і секторами економіки [82, с. 117].

Варто наголосити, що державний бюджет виступає, як одна з ланок фінансової системи України, оскільки відображає грошові відносини, які виникають між державою та підприємствами, установами і організаціями різних форм власності з приводу утворення централізованого фонду грошових коштів держави, його подальше використання на розширене відтворення, підвищення рівня життя й задоволення інших суспільних потреб.

Таким чином, сутність та роль бюджету держави є багатогранною. З одного боку – це фінансовий план, у якому відображаються процеси формування та використання фінансових ресурсів на підставі яких здійснюється розподіл доходів і видатків, з іншого – він виступає у формі закону, що забезпечує основні положення відносно регулювання управління процесами, що відбуваються у державі. Завдяки держаному бюджету країна повинна мати всі можливості для зосередження фінансових ресурсів на важливих напрямках економічного та соціального розвитку.

1.2. Сутність бюджетного процесу та характеристика його стадій

Бюджетний процес – це регламентований бюджетним законодавством процес складання, розгляду, затвердження, виконання

бюджетів, звітування про їх виконання, а також контролю за дотриманням бюджетного законодавства [6].

Організація бюджетного процесу відображає ефективність проведення бюджетної політики та її вплив на економічний розвиток і соціальний рівень життя в країні. Бюджетні відносини в нашій державі регулюються Бюджетним кодексом України, щорічними Законами про Державний бюджет України та цілою низкою підзаконних нормативно-правових актів.

Стадії бюджетного процесу визначаються Бюджетним кодексом України. На рис 1.3 подано основні стадії бюджетного процесу, які чітко регламентовані нормами бюджетного права, що сприяє ретельному виконанню бюджетної політики. Порядок здійснення стадій є послідовним та його не можливо змінити.

При цьому, кожна зі стадій бюджетного процесу має свої особливості, складається з декількох етапів, виконання яких є обов'язковим, містить визначене коло суб'єктів та передбачає розгляд питань, які не можуть бути вирішені в інший період часу, тобто обмежується певними строками дії. Учасниками бюджетного процесу є органи, установи та посадові особи, наділені бюджетними повноваженнями з управління бюджетними коштами.

Бюджетний процес має зосереджувати бюджетні рішення саме на результатах діяльності, забезпечувати узгоджену координацію суб'єктів господарювання та встановлювати зв'язок з організаційними цілями. Ці особливості вказують на те, що бюджетний процес являє собою стратегічну дію, яка охоплює середньостроковий фінансовий план розподілу фінансових ресурсів відповідно до визначених цілей.

1 етап	2 етап	3 етап	4 етап
Складання проекту бюджету	Розгляд проекту та прийняття Закону «Про Державний бюджет України»	Виконання бюджету, включаючи внесення змін до Закону «Про Державний бюджет України»	Підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету
На всіх стадіях бюджетного процесу здійснюються контроль за дотриманням бюджетного законодавства, аудит та оцінка ефективності управління бюджетними коштами			

Рис 1.3. Стадії бюджетного процесу

Джерело: Розроблено автором на основі [5; 6; 38; 43]

Бюджетний процес в Україні має циклічний та періодичний характер. Бюджетний період дорівнює календарному року, який починається з 1 січня та закінчується 31 грудня. Встановлення іншого або ж додаткового бюджетного періоду не відбуватиметься, якщо до 1 січня не було прийнято закон про Державний бюджет України.

Натомість, бюджетний цикл характеризується проміжком часу від початку формування бюджету на рік, що планується, до затвердження звіту про його виконання. Він включає в себе період формування, виконання бюджету, пільгові бюджетні періоди та розгляд і затвердження звітності. Бюджетний цикл в Україні складає три роки.

Здійснення бюджетного процесу включає в себе поєднання різних принципів основними з яких є: повноти, обґрунтованості, гласності, наочності, ефективності, достовірності, послідовності розподілу бюджетних повноважень, справедливості та прозорості.

Усі стадії бюджетного процесу є ретельно регламентовані процесуальними нормами бюджетного права, що забезпечує чітке планування та додержання бюджетної дисципліни [4, с. 41-42].

Слід зазначити, що кожна із стадій бюджетного процесу має свої особливості та складається з декількох етапів, виконання яких є обов'язковим, має визначене коло суб'єктів та вирішуються чітко визначені питання.

Першою стадією бюджетного процесу є складання проекту бюджету. Це дуже важливий етап, оскільки закладаються соціально-економічні заходи розвитку держави на поточний рік, визначаються необхідні обсяги доходів і видатків на основі аналізу показників виконання бюджету за попередній період та виокремлюються основні напрями використання коштів і засоби покриття дефіциту бюджету.

Наступною стадією є розгляд проекту та прийняття Закону України «Про Державний бюджет України», що здійснюється за спеціальною процедурою, яка є визначена Регламентом Верховної Ради України. Проект розглядається на основі здійснення трьох читань, прийняття закону має відбутися до 1 грудня року, що передуює плановому.

Виконання бюджету – це третя стадія бюджетного процесу, що означає забезпечення надходження запланованих доходів до всіх ланок бюджетної системи та фінансування заходів, затверджених у бюджеті держави. Принципи організації виконання бюджету формуються, виходячи з вимог Бюджетного кодексу, та тісно пов'язані із принципами бюджетної системи [51, с.67-69].

Етап виконання Державного бюджету України регулюється главою 8 Бюджетного кодексу України. Кабінет Міністрів України забезпечує

виконання державного бюджету. Міністерство фінансів України здійснює загальну організацію та управління виконанням державного бюджету координуючи діяльність учасників бюджетного процесу.

Виконання державного бюджету здійснюється за доходами та за видатками. При цьому застосовується казначейське обслуговування бюджетних коштів на основі ведення єдиного казначейського рахунку, відкритого у Національному банку України.

Казначейська система виконання Державного бюджету України має вагомe місце у бюджетному процесі, оскільки на базі звітності органів Державної казначейської служби можна робити висновки про досягнення чи недосагнення запланованих показників. Також за допомогою них відбувається цільове витрачання коштів державного бюджету, забезпечується безперебійне та ефективне функціонування бюджетної системи в межах основних напрямів бюджетної політики.

Під час дослідження виконання державного бюджету можуть застосовуватись різні методи і прийоми, що залежать від конкретних завдань, а також від глибини наукового дослідження.

Державний бюджет України виконується за Бюджетним розписом. Цей розпис має бути затверджений Міністром фінансів України відповідно до бюджетних призначень в термін до 1 місяця після того дня, коли був прийнятий Закон України «Про Державний бюджет України». До того моменту, поки Міністр фінансів затвердить розпис Державного бюджету України, на цей період має бути затверджений тимчасовий розпис.

При виконанні бюджетів дуже важливим є вирішення завдань. До основних завдань на стадії виконання належать: забезпечення відповідальності учасників бюджетного процесу на всіх його стадіях, максимальна мобілізація всіх доходів бюджетів, орієнтація всіх установ і організацій на економне та ефективне використання бюджетних коштів, удосконалення форм і методів фінансового контролю [54, с.186].

Четвертою стадією бюджетного процесу є підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету. За характером показників бюджетна звітність є сукупністю упорядкованих взаємопов'язаних даних, що характеризують умови, кількісні та якісні результати виконання бюджетів [82, с.155].

Підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету розпочинається після закриття 31 грудня всіх бюджетних рахунків. Міністерство фінансів складає звіт про виконання державного бюджету.

На всіх стадіях бюджетного процесу здійснюється фінансовий контроль, який проводить оцінку діяльності на відповідність результатів встановленим завданням і планам та інформування керівника бюджетної установи про результати кожної перевірки, проведеної підрозділом внутрішнього фінансового контролю [28, с. 11]. На рис. 1.4 відображено загальні особливості здійснення контролю в бюджетному процесі.

Застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі відбувається як на державному, так і на місцевому рівні. Складовими даного методу у бюджетному процесі є бюджетні програми, відповідальні виконавці бюджетних програм, паспорти бюджетних програм та результативні показники бюджетних програм.

Бюджетні програми визначаються головними розпорядниками бюджетних коштів відповідно до чинного законодавства. Для оцінки ефективності бюджетної програми застосовуються результативні показники, які включають кількісні та якісні значення, визначаючи результат виконання бюджетної програми, ступінь ходу її реалізації, відповідність досягнення поставленої мети та виконання запланованих завдань.

Рис. 1.4. Особливості здійснення контролю в бюджетному процесі

Джерело: Розроблено автором на основі [35; 51; 70]

На всіх стадіях бюджетного процесу його учасники в межах своїх повноважень здійснюють оцінку ефективності бюджетних програм, що передбачає заходи з моніторингу, аналізу та контролю за цільовим та ефективним використанням бюджетних коштів [6].

Ефективність бюджетного процесу характеризується ступенем досягнення встановлених цілей під час складання, розгляду, затвердження і виконання основного фінансового плану держави, при цьому має забезпечуватися збалансованість доходів і видатків, узгодженість бюджетної політики та створення необхідних умов для макроекономічної стабілізації. Дані умови характеризують якість та результативність здійснення бюджетного процесу за умови створення державою відповідних засад щодо підвищення ролі державного бюджету як інструменту формування і оптимального розподілу фінансових ресурсів між різними сферами бюджетної системи.

Одним з основних завдань держави, її органів і структур є формування механізму ефективного й раціонального використання бюджетних коштів. Оскільки, забезпечення повноти надання соціальних послуг населенню відповідно до прийнятих стандартів, а також сприяння процесу поліпшення рівня та якості життя населення буде можливо за умови ретельної організації діяльності відповідних інститутів держави.

Таким чином, бюджетний процес є невід'ємною ланкою бюджетної системи. Основними завданнями якого є забезпечення своєчасного та повного надходження фінансових ресурсів в обсягах, достатніх для реалізації цільових державних програм, пов'язаних із розвитком економіки, проведенням її структурної перебудови, розв'язанням соціальних проблем держави та забезпеченням раціонального та цільового використання мобілізованих бюджетних коштів державного бюджету.

РОЗДІЛ 2

ДИНАМІКА СУЧАСНОГО СТАНУ ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

2.1. Аналіз стану виконання державного бюджету за доходами

Доходи бюджету відіграють ключову роль у фінансовому забезпеченні соціально-економічного розвитку суспільства. На склад і структуру доходів впливають, з одного боку, обсяги і характер функцій держави, а з іншого фінансові можливості держави, обмежені обсягами ВВП та оптимальним рівнем його централізації [82, с. 273].

Доходи бюджету – це податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за надання адміністративних послуг, власні надходження бюджетних установ) [6].

Склад доходів бюджету, форми мобілізації грошових ресурсів до бюджету залежать від системи та методів управління, а також від завдань, що вирішуються суспільством у той чи інший період. Обсяг і структура дохідної частини бюджету досить суттєво позначаються як на окремих галузях, так і на економіці в цілому [10, с. 155].

Так, від оптимального ступеня забезпечення доходів державного бюджету залежить рівень збалансованого бюджетного регулювання між складовими бюджетної системи та ефективність його впливу на розвиток соціально-економічних сфер суспільства.

Дохідна частина державного бюджету є фінансовою складовою діяльності держави в цілому. Склад та структура багато в чому залежать від економічних завдань та процесів, які відбуваються в суспільстві у відповідний проміжок часу. На рис. 2.1 зображена структура доходів державного бюджету відповідно до чинного законодавства.

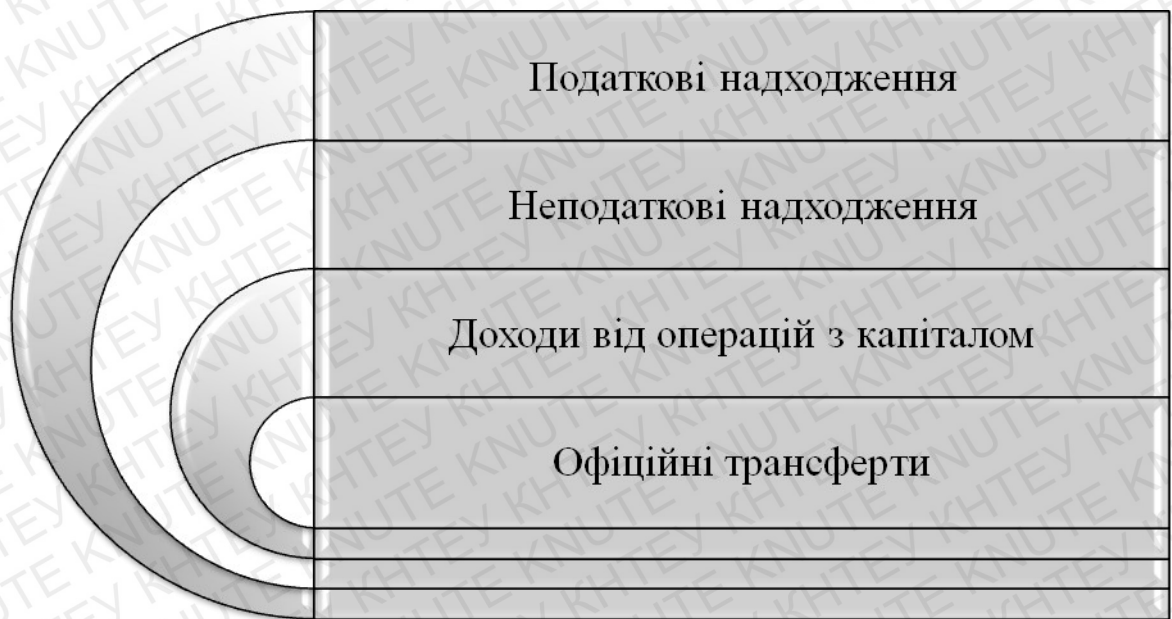

Рис. 2.1. Структура доходів державного бюджету
Джерело: Розроблено автором на основі [19; 31; 51]

Основним джерелом формування доходів бюджету є ВВП, при нестачі внутрішніх джерел – зовнішні надходження, а в окремих випадках – навіть перерозподіл національного багатства [80, с. 73].

Виконання бюджету за доходами означає мобілізацію надходжень податків, зборів (обов'язкових платежів) та їх розподіл за рівнями бюджетної системи відповідно до чинного законодавства. Сама система виконання державного бюджету за доходами ґрунтується на комплексі послідовних і взаємоузгоджених операцій, що проводяться органами державної влади.

Якщо встановлюється новий вид доходу державного бюджету, його зарахування до загального чи спеціального фонду має визначатися Законом України «Про Державний бюджет України» на період, поки не відбулося внесення відповідних змін до Бюджетного кодексу України. Податки, збори та інші надходження державного бюджету зараховуються безпосередньо на єдиний казначейський рахунок і не можуть

акумулюватися на рахунках органів, що контролюють їх справляння до бюджету.

Так, здійснення прогнозування та аналізу доходів бюджету, а також погодження рішень щодо відстрочення податкових зобов'язань на термін, що виходить за межі одного бюджетного періоду, відносно загальнодержавних податків і зборів відбувається Міністерством фінансів України. Касове виконання державного бюджету за доходами здійснюється органами Державної казначейської служби України [2, с. 368-369].

Виконання дохідної частини державного бюджету у 2017 році здійснювалось на основі змін, внесених до податкового законодавства, котрі спрямовані на забезпечення покращання адміністрування платежів, створення більш рівних та справедливих умов оподаткування, що збільшує наповнюваність державного бюджету.

Проведемо аналіз виконання дохідної частини державного бюджету за 2013-2017 роки (рис. 2.2).

Як бачимо, з кожним роком дохідна частина державного бюджету поступово зростає. У 2017 році вона зросла більш, ніж у 2 рази порівняно з 2013 роком. Але також слід враховувати, що разом з цим зростає рівень тіньової економіки, що в результаті призводить до зменшення податкових надходжень, операцій з капіталом, цільових фондів та інших надходжень.

Так, у 2017 році фактичні доходи склали 793,4 млрд грн, проти 796,8 млрд грн запланованих, що становить 99,6 % річного показника виконання дохідної частини державного бюджету. Тобто запланована сума доходу була меншою майже на 3,4 млрд грн, згідно з оприлюдненою статистичною інформацією.

Існує розбіжність між фактичними доходами та запланованими. Загалом фактичні надходження складають меншу частку від запланованого показника надходжень до державного бюджету. Якщо брати у відсотковому вираженні, то фактичне виконання державного

бюджету становило у 2013 році – 94,2 %, 2014 році – 94,6 %, 2015 році – 100,5 %, 2016 році – 97,6 %, 2017 році – 99,6 %.

Тобто лише у 2015 році державний бюджет було перевиконано на 2,7 млрд грн. В останнє таке явище спостерігалось у 2011 році, тоді вдалося виконати бюджет за доходами та навіть перевиконати на 1,2 млрд грн, причиною зрушення стала зміна підходів до планування доходів та формування складових, що наповнюють бюджет.

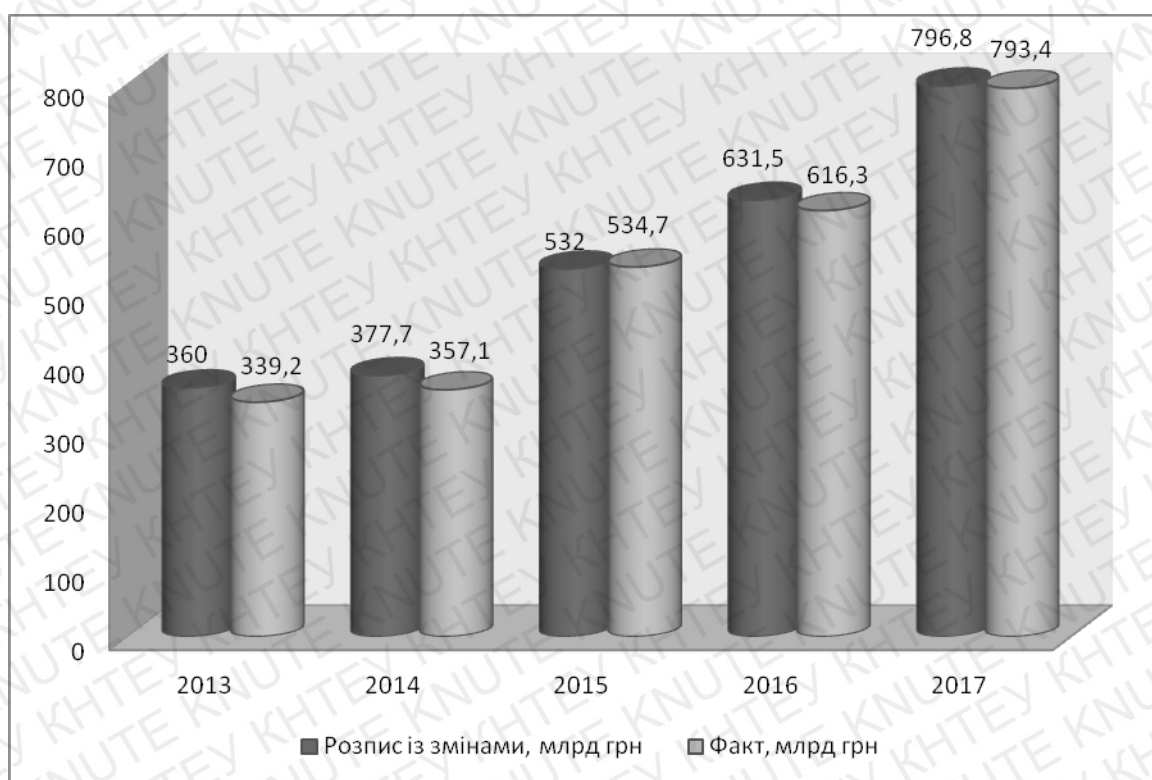

Рис. 2.2. Доходи державного бюджету за 2013-2017 роки

Джерело: Розроблено автором на основі [31; 46; 48]

Під час аналізу виконання дохідної частини слід приділити особливу увагу надходженням, що забезпечують формування державного бюджету (рис. 2.3).

Основним джерелом наповнення державного бюджету виступають податкові надходження. З кожним роком вони мають тенденцію зростання, так у 2013 році становили 262,8 млрд грн та збільшилися у 2,4

рази порівняно з 2017 роком – 627,2 млрд грн. Їх частка в структурі доходів державного бюджету складає близько 80 %. Дані показники свідчать, що роль податкових платежів є дуже великою, тому що ефективність виконання державою своїх функцій та добробут населення наряду залежать від кількості сплачених податків.

Рис. 2.3. Надходження до державного бюджету за 2013-2017 роки

Джерело: Розроблено автором на основі Додатку А

Натомість питома вага неподаткових надходжень у структурі доходів державного бюджету становить у середньому 18 %. Найбільший показник був у 2015 році – 22,44 % або 120 млрд грн. У 2016 році неподаткові надходження становили 103,6 млрд грн, а у 2017 році зросли на 25 млрд грн і стали відповідно 128,6 млрд грн. Проте частка неподаткових надходжень у загальній структурі доходів державного бюджету скоротилася з 16,81 % у 2016 році до 16,21 % у 2017 році.

Таким чином, зростання неподаткових надходжень пояснюється спробою держави вирішити фіскальні проблеми в умовах фінансової

кризи не за рахунок збільшення податків, а введенням нових неподаткових зборів і платежів.

Інші надходження до державного бюджету включають доходи від операцій з капіталом, трансферти та інші доходи визначені чинним законодавством. За 2013-2016 роки вони мали циклічний характер і не перевищували 8 млрд грн або 1,5 % доходів державного бюджету, проте у 2017 році вони різко зросли до 37,7 млрд грн та 4,7 % відповідно. Це можна пояснити тим, що у квітні 2017 року до бюджету надійшли конфісковані кошти у сумі 29,67 млрд грн.

Податкові надходження посідають важливе місце у бюджетних доходах, займають найбільшу питому вагу у структурі доходів бюджету, що у свою чергу впливає на соціально-економічний розвиток держави, а також є одним із інструментів державного регулювання економіки [9, с. 244].

Аналізуючи частку податкових надходжень державного бюджету у розрізі податків за досліджуваний період на основі Додатку Б у її структурі (рис. 2.4) спостерігається тенденція поступового зменшення питомої ваги податку на прибуток підприємств з 20,67 % у 2013 році до 10,67 % у 2017 році, а також одночасного зростання частки податку на доходи з фізичних осіб з 2,88 % у 2013 році до 11,96 % у 2017 році.

Зростання надходжень податку на доходи фізичних осіб було поступовим. У 2013 році фактичні надходження становили 7,57 млрд грн, у 2014 році відбулися зміни в законодавстві шляхом розширення бази оподаткування і впровадилися військовий збір, оподаткування доходу у вигляді процентів по депозитах та оподаткування суми пенсій або щомісячного довічного грошового утримання, якщо їх розмір перевищує 10 000 грн на місяць [61].

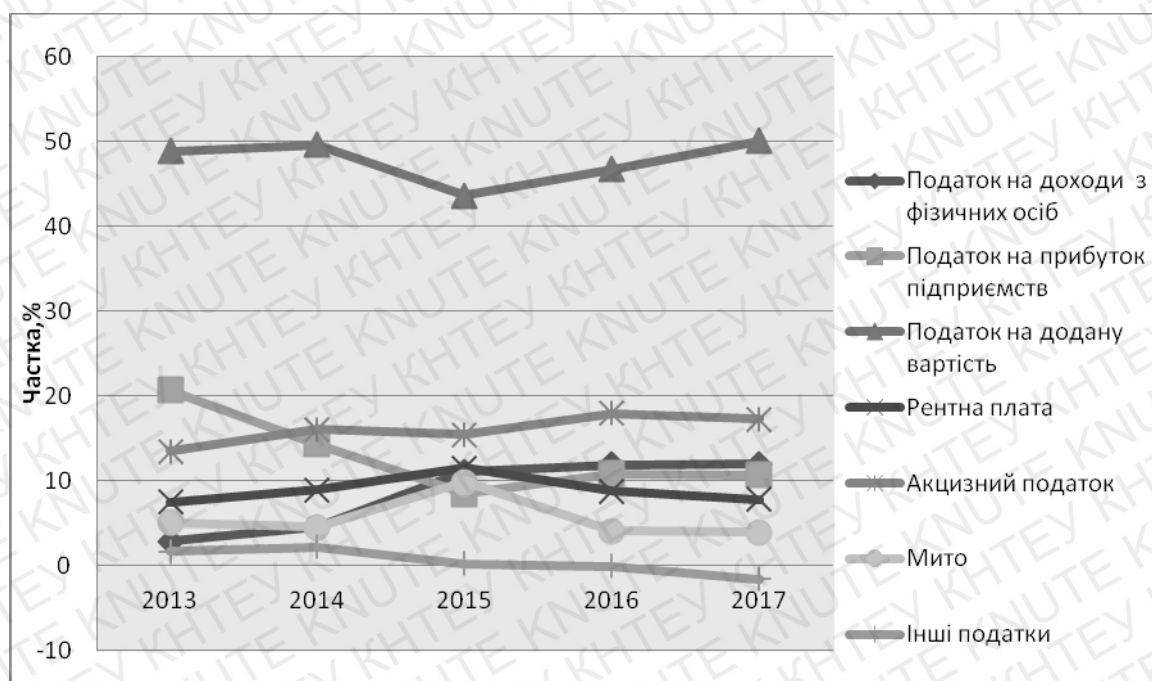

Рис. 2.4. Структура податкових надходжень державного бюджету

Джерело: Розроблено автором на основі Додатку Б

Це сприяло збільшенню надходжень у 2014 році до 12,65 млрд грн, у 2015 році становило 45,06 млрд грн, що у 3,5 рази більше відповідного показника до попереднього року або на 32,41 млрд грн, у 2016 році – 59,81 млрд грн та у 2017 році – 75,03 млрд грн. У 2015-2016 роках було перевиконання надходжень відносно планового показника 105,80 % та 106,56 % відповідно.

Варто зазначити, що найбільшу частку податкових надходжень займають непрямі податки близько 70 %. Основним показником, що забезпечує формування податкових надходжень виступає – податок на додану вартість (далі – ПДВ), який складає 50 %.

За 2013-2017 роки питома вага ПДВ з 128,27 млрд грн у 2013 році зросла у 2,45 рази та становила відповідно 313,98 млрд грн фактичних надходжень у 2017 році. Позитивний вплив на надходження ПДВ у 2015-2017 роках було спричинене покращанням адміністрування податку з впровадженням системи електронного адміністрування ПДВ.

У квітні 2017 року було запроваджено новий порядок ведення Реєстру заяв про повернення суми бюджетного відшкодування ПДВ, який дозволяє здійснювати повернення сум податку у автоматичному режимі. Так, у 2016 і 2017 роках спостерігалось перевиконання плану податкових надходжень 101,22 % і 103,67 % відповідно.

Наступним показником за надходженнями до державного бюджету є акцизний податок, його частка у 2017 році становила 17,27 %. Сума якого зросла у 3 рази з 35,31 млрд грн у 2013 році до 108,29 млрд грн – 2017 року. Згідно з Додатком Д відсоток виконання планового показника у 2013 році становив лише 86,65 %, тобто фактично надійшло на 5,44 млрд грн менше коштів.

За період 2014-2016 років держава проводила політику підвищення ставок, а також позитивно вплинув фактор зростання відсотка середньорічного курсу гривні до євро, оскільки ставки акцизного податку на нафтопродукти та транспортні засоби визначені у євро і відбулося перевиконання планових показників. Відсоток виконання акцизного податку почав поступово зростати у 2014 році – 100,04 %, 2015 – 105,13 %, 2016 – 110,06 % (Додаток В). У 2017 році бюджет отримав 108,29 млрд грн, що становить 95,54 % затвердженого показника на рік, хоча проти 2016 року надходження зросли на 20,2 %, або на 18,17 млрд грн.

Перевиконання митних платежів було у 2015 році – 106,98 %, 2016 році – 103,72%, 2017 році – 104,34 %. Так, у 2015 році для стабілізації платіжного балансу України було запроваджено додатковий імпорتنний збір від якого надійшло 25,20 млрд грн. Натомість у 2016 році надходження зменшились на 49,8 %, або на 19,88 млрд грн до попереднього року, що обумовлено відміною з 1 січня 2016 року додаткового імпортного збору. Слід зазначити, що фактичні надходження у 2017 році становили 24,54 млрд грн.

Виконання податкових надходжень є вагомим складовою ефективним забезпеченням державного бюджету. На обсяг податкових

надходжень впливають макро- та мікроекономічні чинники. До макроекономічних слід відносити – законодавчу базу, розмір ВВП, структура платіжного балансу, а до мікроекономічних – використання підприємством певного типу оподаткування, наявність податкових пільг, рівень прибутковості та розмір валового доходу, чисельність працюючих, успішність податкового менеджменту.

Неподаткові надходження являють собою платежі неподаткового характеру у вигляді доходів від власності та підприємницької діяльності, а також адміністративні збори і платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності, власні надходження бюджетних установ та інші неподаткові надходження.

На основі даних Додатку Г здійснимо детальний аналіз структури і виконання неподаткових надходжень державного бюджету (рис. 2.5).

Неподаткові платежі характеризуються певними особливостями, зокрема, мають у більшості випадків цільове призначення, їм притаманний необов'язковий характер, частково зараховуються до доходів бюджетів тих рівнів, державні органи яких проводять їх збирання [69, с. 80].

Загалом за 2013-2017 роки було недовиконання рівня неподаткових надходжень відносно планових показників, лише у 2015 році було перевиконання, яке склало 108,6 %, тобто фактичні надходження перевищили планові показники на 9,5 млрд грн.

Це було спричинено тим, що за статтею адміністративні збори та платежі до державного бюджету надійшло 15,01 млрд грн, що у 3 рази більше затвердженого показника на рік 4,93 млрд грн, за рахунок надходжень коштів від продажу 3G ліцензій, які не були враховані у розписі. Також слід зазначити, що за даним типом податкових надходжень у 2013-2017 роках було перевиконання фактичних надходжень відносно планових.

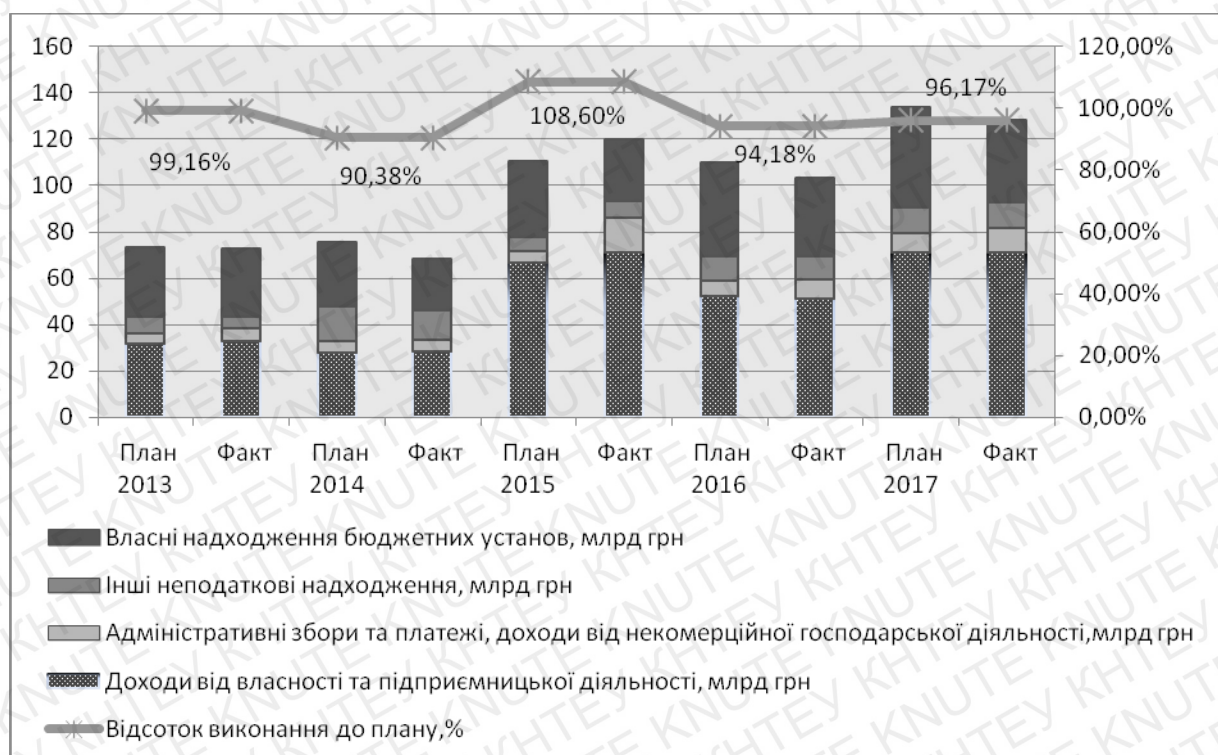

Рис. 2.5. Структура неподаткових надходжень державного бюджету

Джерело: Розроблено автором на основі Додатку Г

Оснoву неподаткових надходжень становлять доходи від власності та підприємницької діяльності і власні надходження бюджетних установ, що свідчить про зацікавленість держави, фізичних і юридичних осіб в економічному розвитку України. Доходи від власності та підприємницької діяльності за аналізований період лише у 2016 році відсоток виконання до плану становив 98,29 % та бюджет недоотримав 0,9 млрд грн, вся решта років було перевиконання надходжень.

Власні надходження бюджетних установ являють собою кошти, які отримані в установленому порядку бюджетними установами, як плата за надання послуг, виконання робіт, гранти та благодійні внески.

Дані нахождення характеризуються недовиконанням до державного бюджету. Хоча їхня частка поступово зростає, але відсоток виконання залишається в середньому на рівні 82 %.

Неподаткові надходження становлять значний відсоток у доходах бюджету близько 18 %. Це пояснюється тим, що держава намагається

вирішити фіскальні проблеми країни не за рахунок збільшення податків, а за рахунок введення нових неподаткових зборів і платежів. Якщо економіка держави є стабільною, то неподаткові надходження становлять, не більше 5 % доходів бюджету.

Таким чином, виконання дохідної частини державного бюджету є одним з основних елементів забезпечення соціально-економічного розвитку країни загалом, а також окремих її регіонів, при цьому здійснюючи фінансову підтримку населення. Тобто головне завдання, що постає перед державою є збалансування її доходів з видатками. Оскільки значне перевищення видатків над доходами має негативні наслідки та призводить до економічної кризи, зростання державного боргу і дефіциту бюджетів усіх рівнів.

2.2. Аналіз стану виконання державного бюджету за видатками

Здійснення аналізу стану та динаміки виконання державного бюджету за видатками є важливою складовою контролю видаткової частини бюджету. Взаємозв'язок аналізу та контролю виконання державного бюджету за видатками є важливим для оцінки стану виконання бюджету.

Державні видатки – це грошові відносини, які виникають на кінцевій стадії розподільчого процесу в зв'язку з використанням фондів фінансових ресурсів суб'єктів економічних відносин з метою фінансування основних витрат розширеного відтворення та задоволення інших потреб [23, с. 161].

Видатки державного бюджету регламентуються Бюджетним кодексом України, Законом України «Про Державний бюджет» на поточний рік та іншими законодавчими та нормативно-правовими актами.

Видаткова частина державного бюджету, як і дохідна частина, також складається із загального та спеціального фондів. Бюджетним кодексом України законодавчо розмежовано видатки, що здійснюються за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів відповідно до їх повноважень.

Класифікація видатків бюджету прописана у 10 Статті Бюджетного кодексу України та зображена на рис. 2.6.

Рис. 2.6. Класифікація видатків державного бюджету

Джерело: Розроблено автором на основі [6; 21; 24; 45]

У залежності від економічної ситуації та суспільних пріоритетів держави Закон України «Про Державний бюджет України» щорічно визначає обсяг державних видатків. Здійснюючи аналіз складу та структуру державних видатків, можна зробити висновки щодо економічного та соціального розвитку країни, оцінки стану окремих напрямів та галузей протягом відповідного періоду часу.

Тому видатки посідають важливе місце у фінансовому забезпеченні соціальних та економічних програм, програм направлених на збереження навколишнього середовища, розвитку промисловості та основних сфер суспільства.

Проведемо аналіз виконання видаткової частини державного бюджету за загальним та спеціальним фондом за 2013-2017 роки (рис. 2.7). Частка загального фонду у структурі видатків є найбільшою у 2017 році та становила 90,24 %, спеціальний фонд – 9,76 % відповідно. З кожним роком видаткова частина поступово зростає, хоча фактичні показники є меншими за планові, тобто виконання видатків здійснюється не повною мірою.

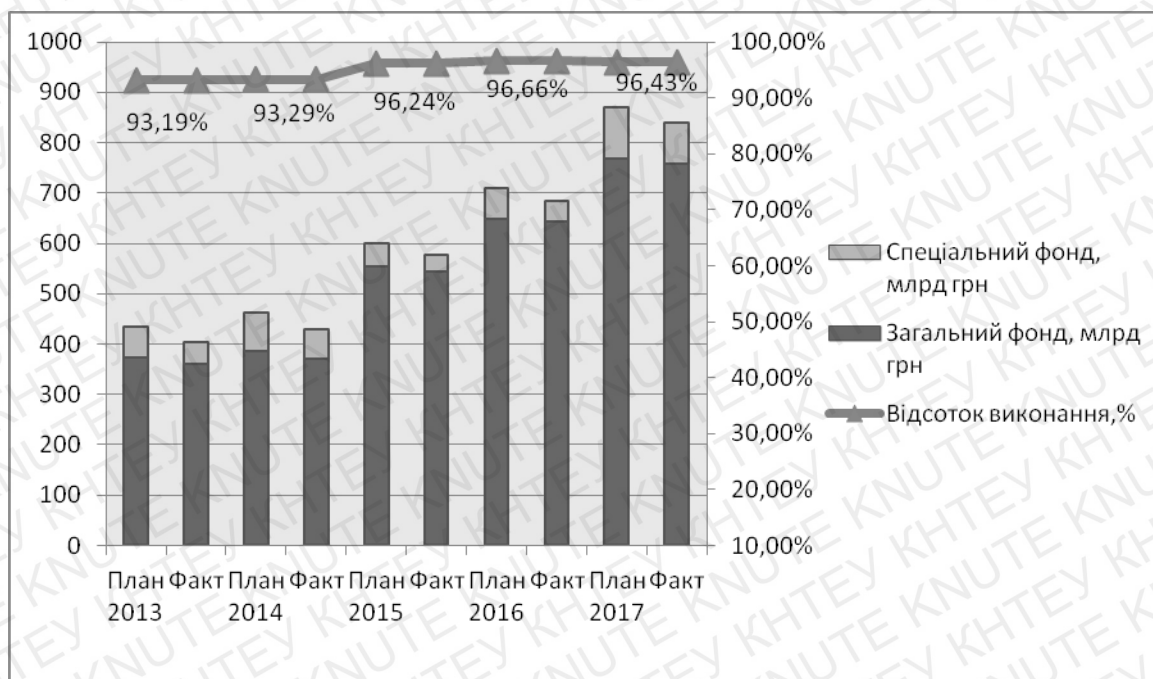

Рис. 2.7. Видатки державного бюджету за загальним та спеціальним фондом

Джерело: Розроблено автором на основі Додатку Д

У 2013 році видатки становили лише 403,45 млрд грн, а виконання було на рівні 93,19 %, у 2014 році зросли на 26,77 млрд грн або на 6,6 % до попереднього року, при тому, що фактичне виконання складало 93,29%.

Видатки державного бюджету в 2015 році порівняно з 2014 роком зросли на 146,69 млрд грн, або 34,1 %. При цьому видатки загального фонду збільшилися на 173,51 млрд грн або 46,8 %, а спеціального – зменшилися на 26,82 млрд грн або 45,4 %, що зумовлено змінами законодавства, відповідно до яких окремі видатки, які у 2014 році здійснювалися із спеціального фонду, у 2015 році повністю або частково проводяться із загального фонду.

Видатки загального фонду у 2016 році проведені в сумі 642,60 млрд грн або 99,75 % плану, таким чином план не виконано на 4,62 млрд грн, що є найменшим показником за аналізований період. У видатках спеціального фонду виконання складало 68,90 %, тобто фактичні показники перевищили план на 19,08 млрд грн.

Виконання загального фонду за аналізований період складало близько 98 %, а спеціального фонду 75 %, що характеризується невиконанням плану за деякими джерелами формування і неналежне управління наявними ресурсами в подальшому зумовили проведення видатків за окремими бюджетними програмами в обсягах, менших за планові.

За економічною класифікацією видатки поділяються на поточні та капітальні. Поточні характеризуються фінансуванням підприємств, установ, організацій і органів, які є визначеними на початок бюджетного року, а також на фінансування заходів щодо соціального захисту населення. Капітальні видатки або ж видатки розвитку являють собою видатки, що забезпечують фінансування інвестиційної та інноваційної діяльності держави [22].

Питома вага поточних видатків у загальній структурі в 2017 році становила 95,13 % з них основна частка припала на: поточні трансферти 32,74 % або 274,74 млрд грн, соціальне забезпечення 17,75 % або 148,98 млрд грн, оплата праці 16,06 % або 134,78 млрд грн, використання товарів і послуг 14,55 % або 122,11 млрд грн (Додаток Е).

Виконання видаткової частини державного бюджету у розрізі капітальних і поточних видатків з кожним роком поступово зростає (рис. 2.8), так у 2013 році відсоток виконання становив 93,19 %, у 2014 році – 93,29 %, у 2015 році – 96,24 %, у 2016 році – 96,66 %, у 2017 році – 97,58 % (Додаток К).

Виконання поточних видатків за економічною класифікацією за 2013-2017 роки становило в середньому 96 %. Найбільше значення було у 2017 році – 97,92% або на 16,96 млрд грн менше плану, а найменше у 2014 році – 95,03 % або на 22,13 млрд грн менше запланованого. Але слід зазначити, що обсяги поточних видатків з кожним роком поступово зростали.

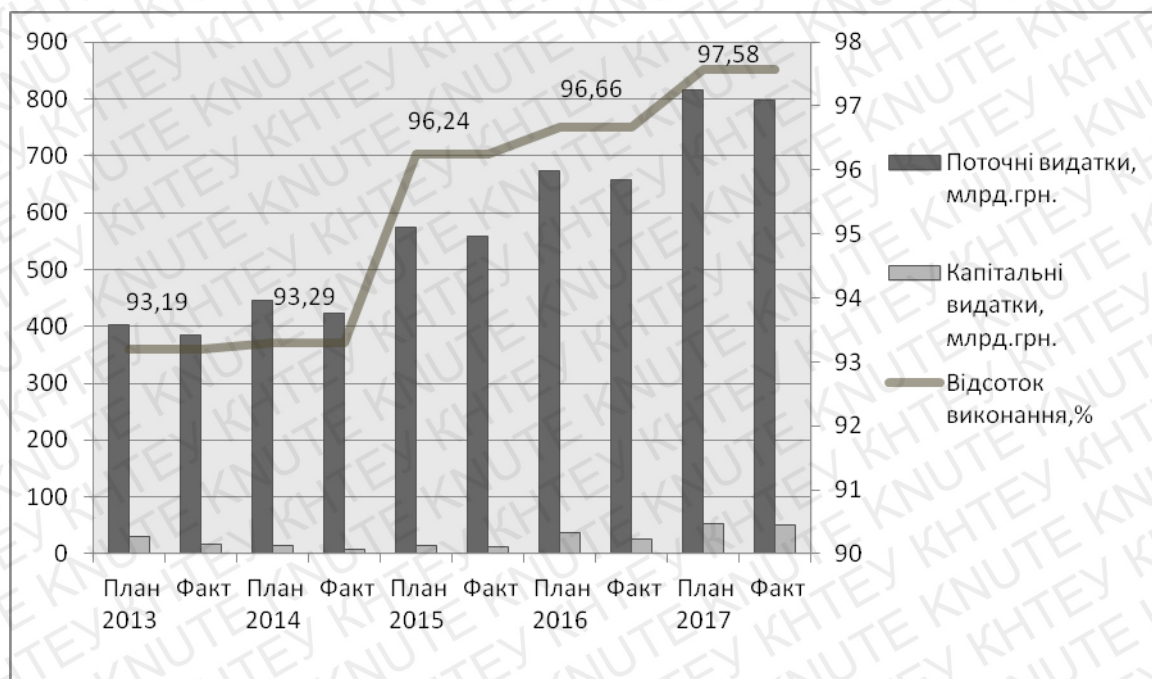

Рис. 2.8. Обсяги видатків за економічною класифікацією

Джерело: Розроблено автором на основі Додатку К

Виконання капітальних видатків мало циклічну структуру. У 2013 році складало 60,31 %, у 2014 році знизилося до 49,93 %, тобто фактичне виконання складало половину планового значення. У 2015 році рівень виконання склав 79,05 %, а у 2016 році скоротився до 73,94 %. І лише у 2017 році виконання капітальних видатків становило 94,25 %, при тому,

що фактичне значення було 49,86 млрд грн, тобто на 3,04 млрд грн менше плану.

Хоча обсяги капітальних видатків зростають, проте рівень державних інвестицій в Україні впродовж останнього десятиліття суттєво відстає від країн ЄС. Також забезпечення базової інфраструктури держави залишається низькою.

Розподіл фінансування державних видатків за напрямками можна умовно поділити на видатки, що направлені на досягнення економічного розвитку та видатки, що є більш орієнтованими на поточне споживання.

Дієвість державних видатків визначається ступенем їх впливу та сприяння на вирішення завдань економічного та соціального розвитку країни в існуючих внутрішніх та зовнішніх умовах, виходячи з необхідності перерозподілу фінансових ресурсів для забезпечення соціальної справедливості, потреби забезпечувати певний рівень суспільних послуг, за наявності неефективної системи державного управління, зокрема у сфері фінансів [21, с. 87].

Аналізуючи структуру видатків за функціональною класифікацією (рис. 2.9), слід зазначити, що найбільша питома вага припадає на міжбюджетні трансферти. Наступними за значимістю є видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення.

У 2014 році відбулося погіршення економічної ситуації в країні, яке було спричинено веденням військових дій на сході держави та анексією АР Крим. Як наслідок, протягом 2014 року почали вживатися заходи за для стабілізації податково-бюджетної політики шляхом пошуку оптимальних додаткових джерел наповнення бюджету та одночасного збільшення видатків на підвищення обороноздатності країни за рахунок оптимізації та скорочення неперіоритетних видатків. Так, у 2013 році частка видатків на оборону складала лише 3,68 %, а у 2014 році зросла до 6,36 %.

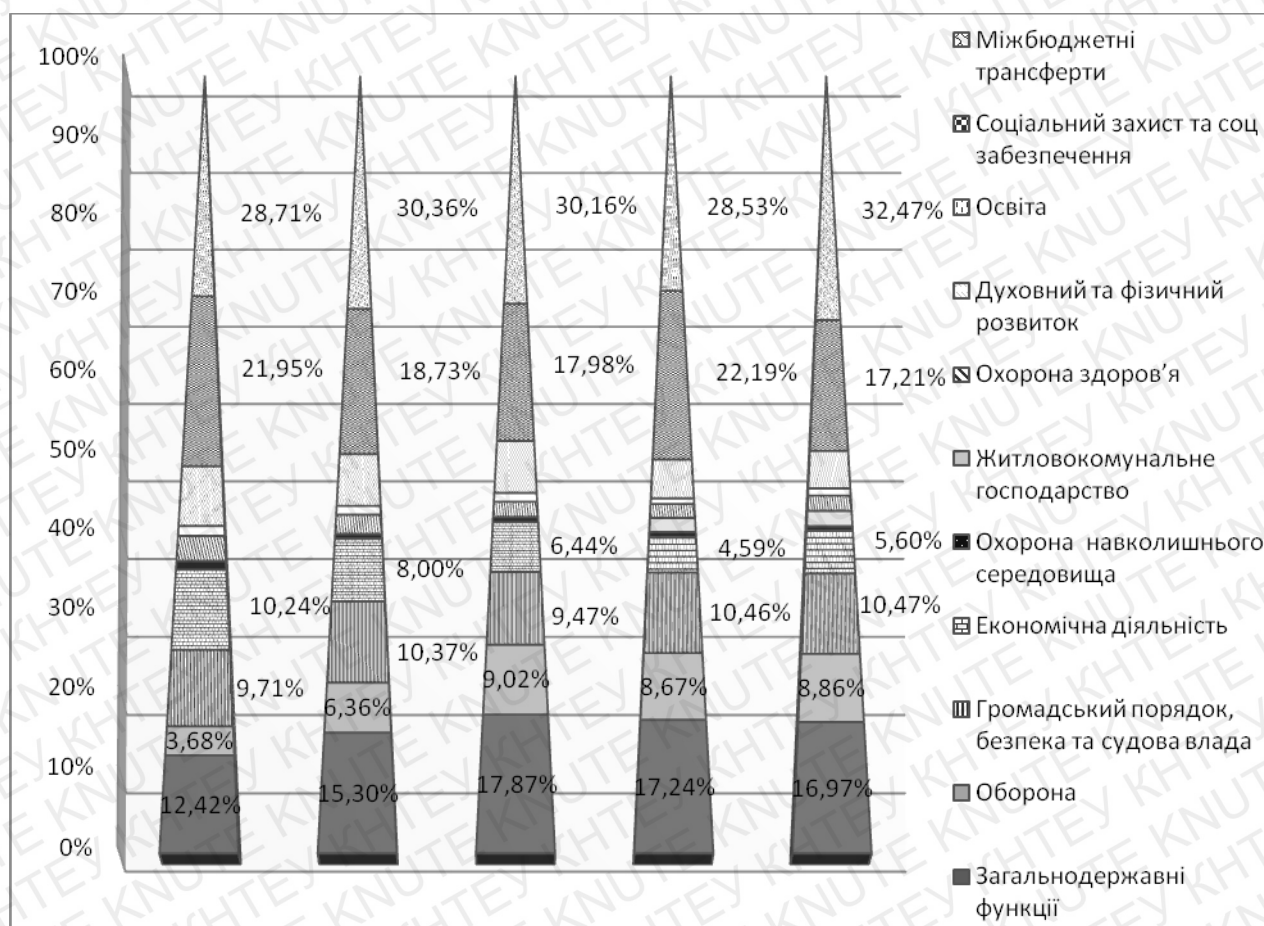

Рис. 2.9. Структура видатків державного бюджету за функціональною класифікацією у 2013-2017 роках

Джерело: Розроблено автором на основі Додатку Л

У період з 2015 по 2017 рік урядом здійснювалася виважена політика, щодо фінансування видатків, які мали першочергове значення, а саме: на оборону і безпеку, обслуговування боргу, підвищення виплат соціальних стандартів, а також надання пільг та житлових субсидій населенню на оплату житлово-комунальних послуг. Зростання показників одних статей класифікації, тягнуло за собою скорочення інших, які мали менш нагальний характер виконання.

За 2013-2017 роки видатки на оборону збільшились в 5 разів. Також зросли видатки на соціальний захист – в 1,7 рази, різко збільшились видатки на житлово-комунальне господарство у 2017 році та стали становити 16,95 млрд грн, проти 10 млн грн у 2013 році. Суттєво не

змінилися видатки на охорону навколишнього середовища у 2013 році 4,6 млрд грн, у 2017 році – 4,74 млрд грн, на економічну діяльність у 2013 році виділялося 41,3 млрд грн, а у 2017 році – 47 млрд грн (Додаток Л).

Виконання окремих напрямів видатків державного бюджету за функціональною класифікацією представлено на рис. 2.10. Так, виконання видатків спрямованих на загальнодержавні функції за аналізований період зберігалось на рівні 96-97 %.

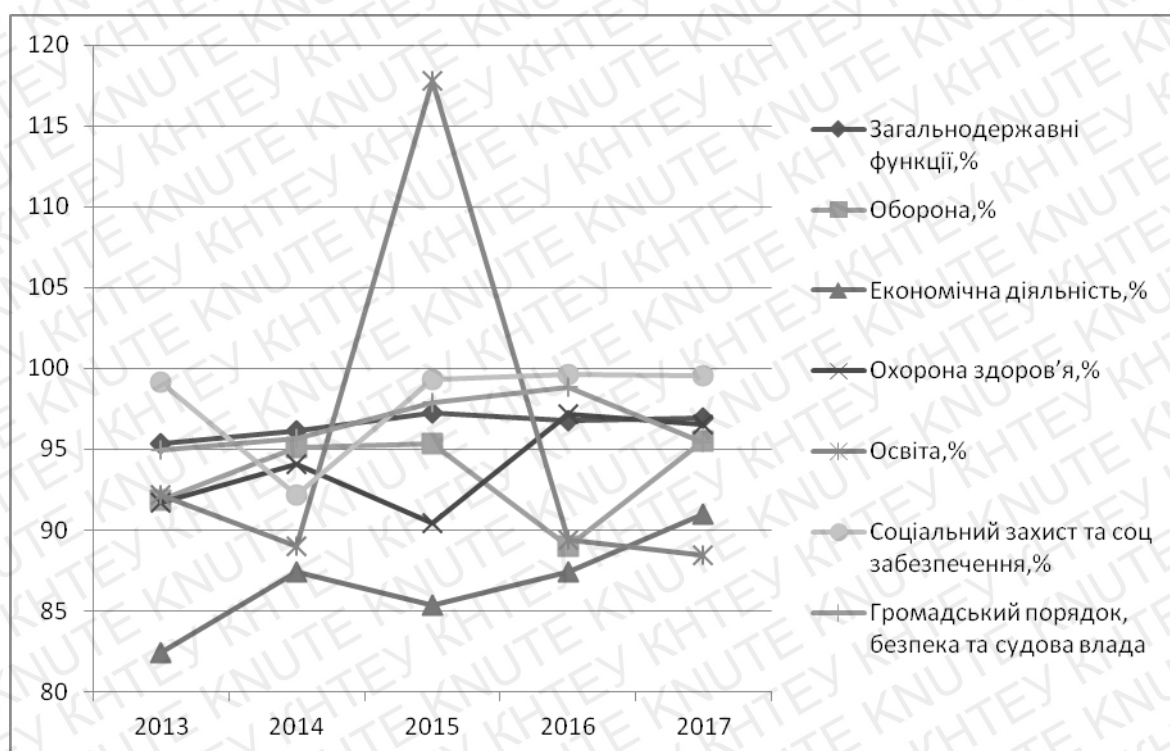

Рис. 2.10. Виконання окремих напрямів видатків державного бюджету за функціональною класифікацією.

Джерело: Розроблено автором на основі [56; 57; 58; 59; 60]

Відсоток виконання видатків на оборону був на рівні 95 % і лише у 2013 році – 91,83 % та у 2016 році відповідно 88,98 %.

Натомість відносно забезпечення видатків громадського порядку найвищий показник був у 2016 році та становив 98,81 %, середній показник по роках був на рівні 94-97 %. Виконання видатків направлених на економічну діяльність було менше 90 % і лише у 2017 році показник становив 90,98 %.

Найменший показники виконання видатків охорони здоров'я був у 2015 році 90,44 %, а найбільший у 2016 році – 97,19 %.

Перевиконання видатків за 2013-2017 роки за функціональною класифікацією було лише за видатками на освіту і складало 117,76 % або на 5,91 млрд грн більше за планові показники.

Найменше виконання було у 2015 році за статтею житлово-комунальне господарство і становило лише 4,08 % або 21 млн грн, тобто недовиконання складало 472 млн грн. Виконання видатків соціального захисту та забезпечення було на рівні 99 % і лише у 2014 році складало 92,2 %.

Таким чином, видатки державного бюджету виступають одним з основних інструментів впливу на процеси, що відбуваються в країні та мають на меті забезпечення стабільного економічного зростання шляхом повного використання внутрішнього потенціалу розвитку держави. Хоча для регулювання методів планування та обсягів формування видатків створена відповідна нормативно-правова база, доволі часто трапляються випадки нецільового використання коштів з бюджетів різних рівнів, що особливо небезпечно за умов постійного дефіциту бюджету. Тому необхідним є проведення заходів направлених на підвищення ефективності управління та контролю за використанням державних видатків.

2.3. Оцінка впливу та фінансування державного бюджету

Виконання державою покладених на неї функції залежить від фінансового забезпечення цього процесу. Саме від збалансованості доходної та видаткової частин бюджету залежить розвиток країни.

Стан бюджету як фінансового плану держави може визначатися трьома показниками: рівновага доходів і видатків бюджету, бюджетним

профіцитом – перевищення доходів над видатками бюджету та бюджетним дефіцитом – перевищення видатків над доходами [8, с. 529].

Фінансування державного бюджету поєднує у собі джерела отримання фінансових ресурсів, необхідних для покриття дефіциту та напрями витрачання фінансових ресурсів, що утворилися в результаті профіциту. Також до фінансування бюджету належать витрати на погашення боргу. На рис. 2.11 визначено основні джерела фінансування державного бюджету.

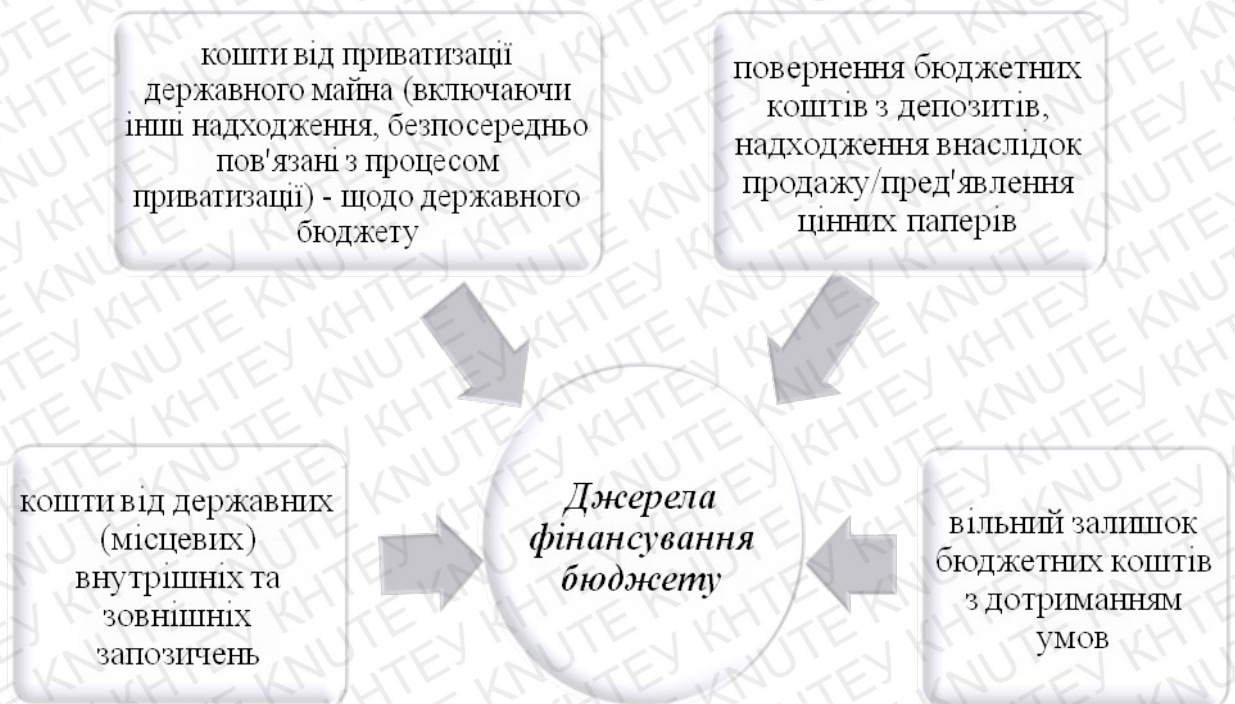

Рис. 2.11. Джерела фінансування державного бюджету (БКУ)

Джерело: Розроблено автором на основі [6; 44; 52; 83]

Основною метою фінансування державного бюджету є покриття розриву між річною сумою бюджетних доходів та видатків [72, с. 221]. Фінансування бюджету може здійснюватися: за типом кредитора, тобто за категоріями кредиторів або власників боргових зобов'язань та за типом боргового зобов'язання на основі засобів для фінансування державного бюджету.

Бюджетний дефіцит – це один із основних показників, який характеризує стан державного бюджету як фінансового плану країни. Він

показує обсяг перевищення видатків бюджету над його доходами (з урахуванням різниці між наданням кредитів з бюджету та поверненням кредитів до бюджету) [19, с. 56]. Основні причини виникнення дефіциту державного бюджету зображено на рис. 2.12.

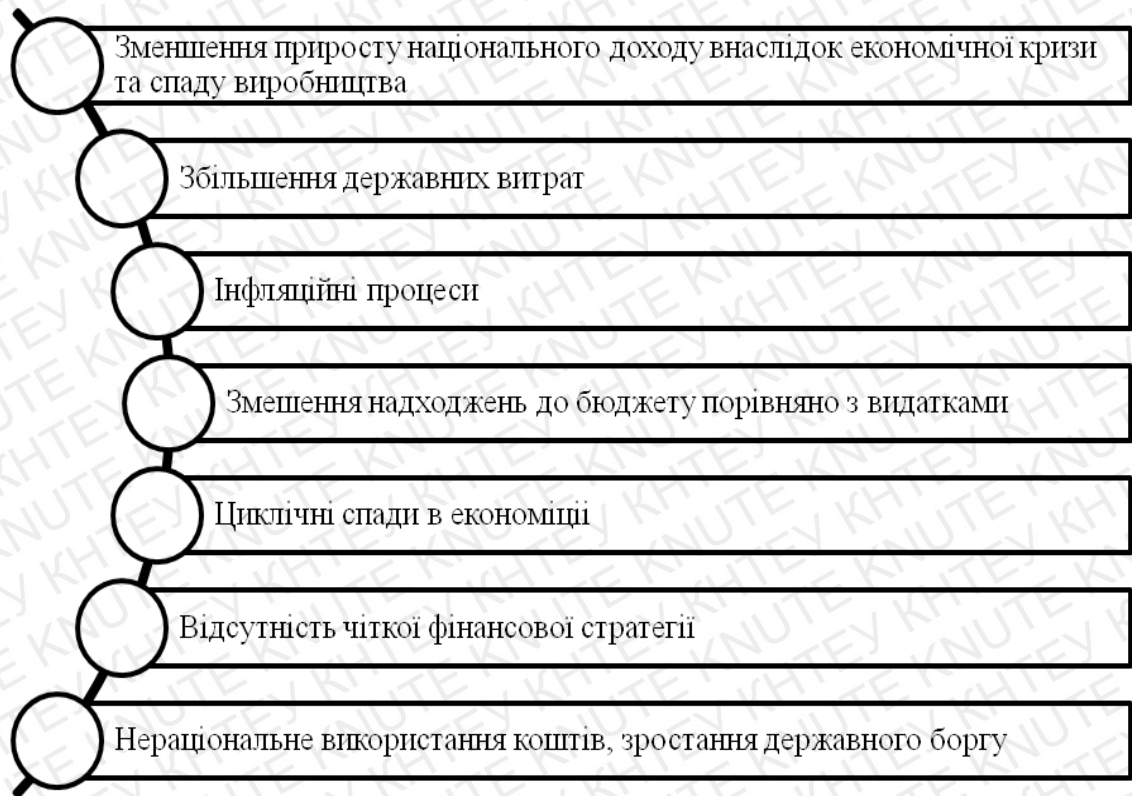

Рис. 2.12. Причини виникнення дефіциту бюджету
Джерело: Розроблено автором на основі [51; 52; 79]

Наявність у країні дефіциту державного бюджету спричиняє посилення інфляційних процесів, кризу у сфері державних фінансів, грошової системи, збільшення залежності від позичальників і, як наслідок, погіршення соціально-економічного стану в суспільстві [27, с. 224].

Дефіцит державного бюджету є важливою економічною категорією бюджетної системи. Однією з причин формування державного боргу в Україні виступає дефіцит бюджету, а також залучення позик, що використовуються для його покриття, як наслідок, відбувається

стримування розвитку економіки та зниження інвестиційної привабливості країни.

Так, від своєчасності та рівня обґрунтованості рішень щодо допустимого обсягу дефіциту державного бюджету, можливих джерел фінансування спричиненого ним розриву у доходах і видатках залежить збалансованість державних фінансів та бюджетної системи в цілому.

Забезпечення фінансування дефіциту державного бюджету є однією з складових бюджетної політики держави з урахуванням різного ступеня впливу дефіциту на економічне зростання. Оскільки, від вибору джерел фінансування та формування їх цілісної структури залежить подальший стан та розвиток економіки країни.

Граничний обсяг дефіциту бюджету зазначається у Законі України «Про Державний бюджет України» на відповідний рік. На рис. 2.13 подано порівняння фактичного та граничного дефіциту державного бюджету за 2013-2017 роки.

За аналізований період державний бюджет було виконано з дефіцитом, який знаходився у межах річного планового показника. Згідно з Маастрихтською угодою дефіцит бюджету має певні обмеження та є допустимим на рівні 3% від ВВП.

Хоча такий норматив є досить умовним, тому що межа безпеки бюджетного дефіциту залежить від особливостей конкретної країни у тій чи іншій економічній ситуації [1, с. 109].

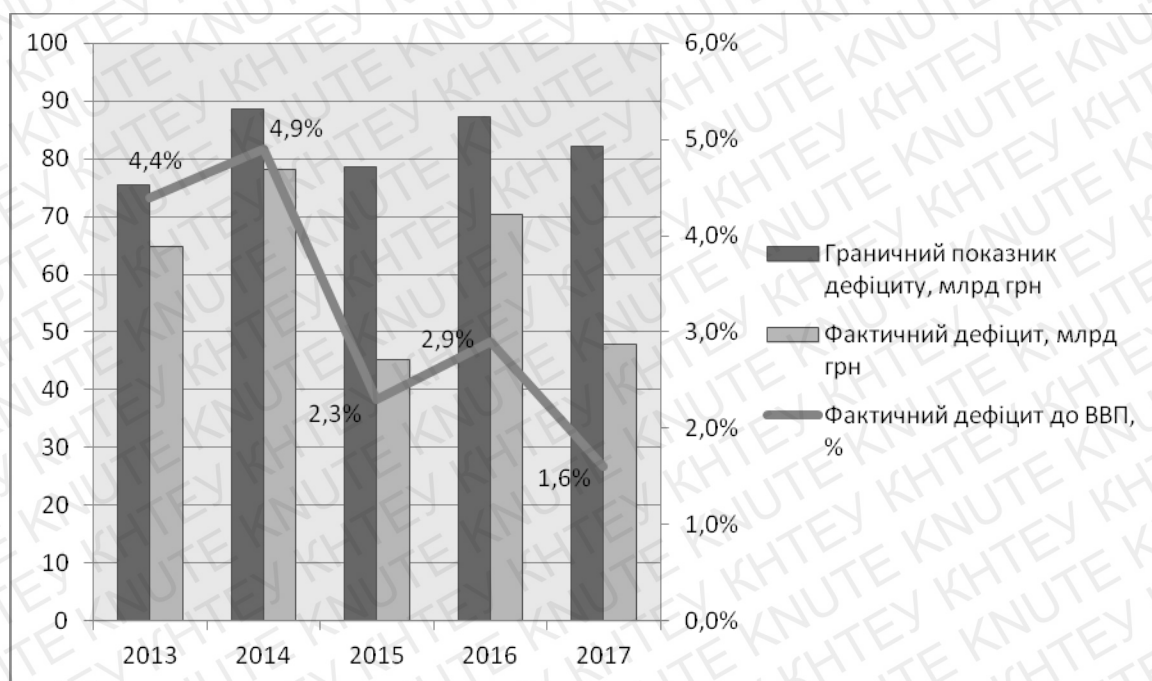

Рис. 2.13. Дефіцит державного бюджету

Джерело: Розроблено автором на основі [48; 49; 79]

Співвідношення між обсягом дефіциту державного бюджету та Валовим внутрішнім продуктом подано у табл. 2.1. Так, у 2013 році дефіцит бюджету був на рівні 64,71 млрд грн або 4,45% до ВВП, що є більшим за норматив. У 2014 році дефіцит державного бюджету збільшився і був найвищим за аналізований період та складав 78,05 млрд грн. Значення ВВП зросло порівняно з 2013 роком і становило 1 566,73 млрд грн, що призвело до збільшення питомої ваги дефіциту державного бюджету до ВВП на 0,53 відсоткові пункти і було найвищим показником за 2013-2017 роки 4,98 %.

У 2015 році дефіцит бюджету скоротився на 32,88 млрд грн відносно попереднього року і був на рівні 2,28 % до ВВП. Це було пов'язано з зменшенням абсолютного значення дефіциту державного бюджету та зростанням рівня доходів бюджету та ВВП. Проте у 2016 році дефіцит бюджету зріс на 25,1 млрд грн відносно попереднього року і становив 70,27 млрд грн, що є нижче встановленого граничного обсягу на рівні

83,694 млрд грн. Питома вага мала невелике збільшення та складала 2,98% до ВВП, що є нижчим нормативного значення.

Таблиця 2.1

**Дефіцит державного бюджету у відсотках до ВВП
за 2013-2017 роки**

Показники	Роки				
	2013	2014	2015	2016	2017
Дефіцит бюджету, млрд грн	64,71	78,05	45,17	70,27	47,88
ВВП, млрд грн	1454,93	1566,73	1979,46	2383,18	2982,92
Питома вага дефіциту бюджету до ВВП, %	4,45	4,98	2,28	2,95	1,61

Джерело: Розроблено автором на основі [15; 16; 17; 18; 47; 51]

Дефіцит державного бюджету у 2017 році становив 47,88 млрд грн, що у 1,7 рази менше встановленого граничного показника на рівні 82,22 млрд грн (Додаток М). Питома вага дефіциту складала 1,6 % ВВП, що є найнижчим показником за аналізований період та відповідає домовленостям з Міжнародним валютним фондом відповідно до Програми розширеного фінансування (EFF), а також основним стратегічним документам – «Україна-2020», середньостроковому плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року.

Формування й реалізація бюджетної політики у сфері управління дефіцитом державного бюджету потребує визначення оптимального розміру дефіциту бюджету та основних джерел його фінансування з урахуванням циклічності економічного розвитку, зростання боргового навантаження та необхідності фінансування видатків державного бюджету.

Розглядаючи структуру дефіциту державного бюджету (рис. 2.14), слід зазначити, що найбільша частка припадає на загальний фонд.

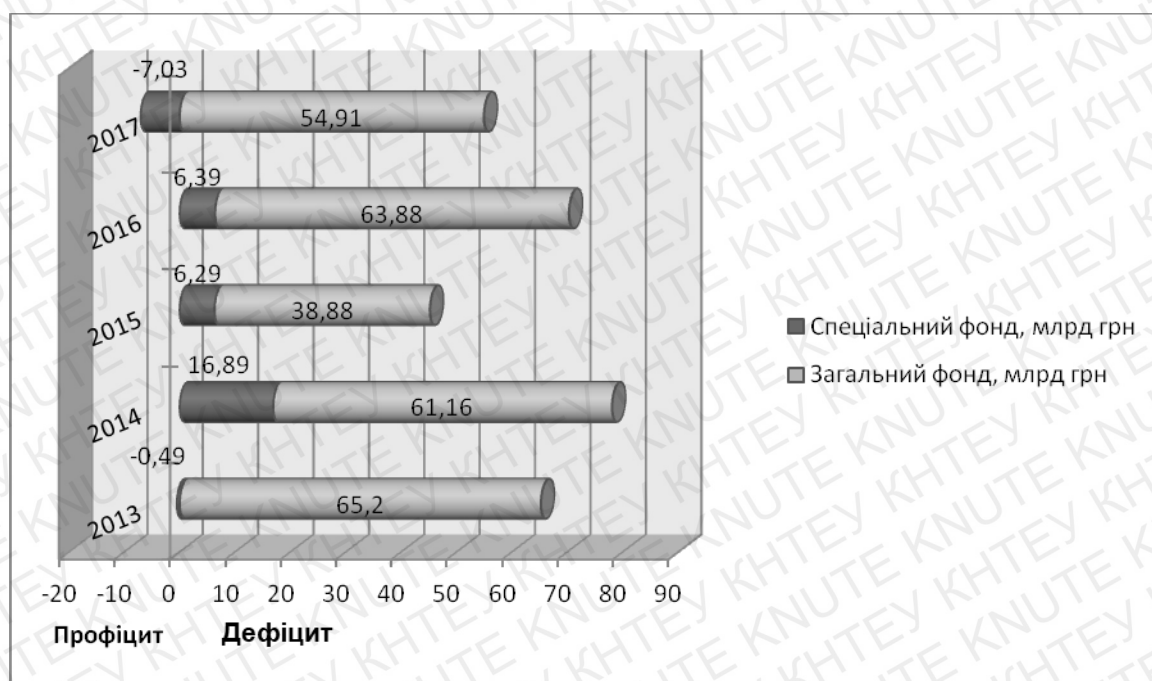

Рис. 2.14. Структура дефіциту державного бюджету
Джерело: Розроблено автором на основі Додатку Н

Найбільше значення коштів, які припадали на загальний фонд було у 2013 році і складало 65,20 млрд грн, а найменше значення у 2015 році – 38,88 млрд грн.

Натомість ситуація з спеціальним фондом не має чіткої тенденції. У 2013 році спеціальний фонд державного бюджету було виконано з профіцитом 0,49 млрд грн, проти врахованому у річному розписі дефіциту на рівні 11,56 млрд грн. З 2014 по 2016 роки спеціальний фонд виконувався з дефіцитом, найбільше значення зафіксоване у 2014 році – 16,89 млрд грн, а у 2015 та 2016 роках відповідно 6,29 млрд грн та 6,39 млрд грн. Проте вже у 2017 році знову спостерігався профіцит на рівні 7,03 млрд грн, порівняно зі скоригованим плановим річним дефіцитом у сумі 19,90 млрд грн.

Аналізуючи структуру фінансування державного бюджету (рис. 2.15), слід виділити два головних компоненти – це внутрішнє та зовнішнє фінансування.

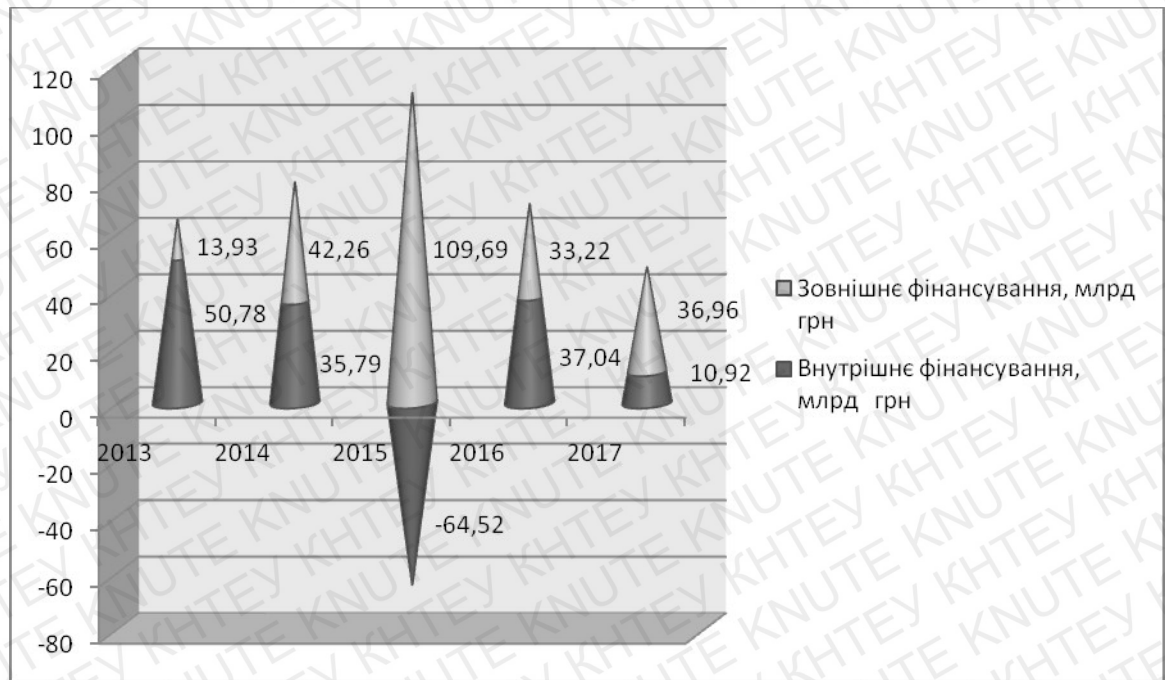

Рис. 2.15. Структура фінансування державного бюджету

Джерело: Розроблено автором на основі Додатку II

У 2013 році найбільша частка припадала на внутрішнє фінансування та складала 78,47 % або 50,78 млрд грн, зовнішнє відповідно 21,53 %. У 2014 році внутрішнє фінансування скоротилося до 35,79 млрд грн, а зовнішнє зросло у 3 рази відносно попереднього року та становило 42,26 млрд грн або 54,14 %.

У 2015 році відбулося різке скорочення внутрішнього фінансування на рівні - 64,52 млрд грн. Для виявлення причин, такого падіння слід розглянути структуру внутрішнього фінансування державного бюджету (рис. 2.16).

Як бачимо, головним показником різкого падіння було інше внутрішнє фінансування, яке включає в себе фінансування за рахунок коштів єдиного казначейського рахунку та за рахунок випуску цінних паперів.

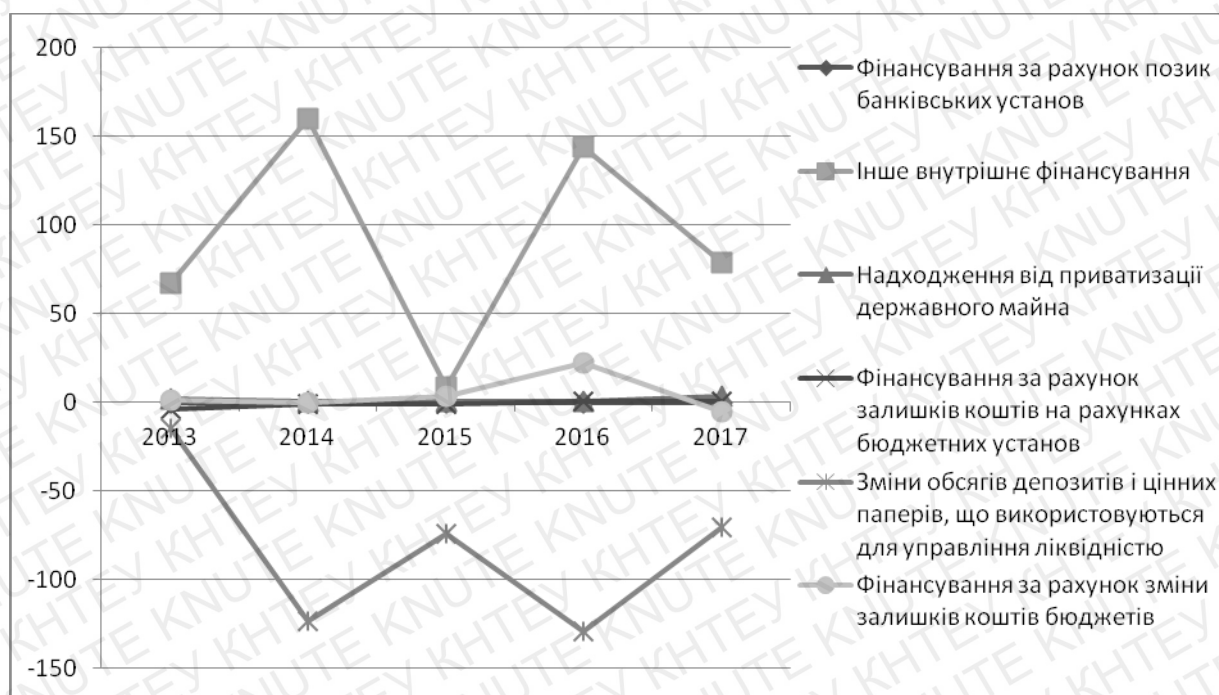

Рис 2.16. Внутрішнє фінансування державного бюджету.

Джерело: Розроблено автором на основі Додатку Р

Так, у 2015 році надходження коштів, за рахунок єдиного казначейського рахунку не відбулося, натомість фінансування за рахунок цінних паперів було у сумі 7,95 млрд грн, що у 20 разів менше аналогічного показника 2014 року – 159,71 млрд грн. У 2015 році було одержано позик на суму 98,98 млрд грн, а погашено позик на 91,03 млрд грн.

Хоча показник зміни обсягів депозитів і цінних паперів, що використовуються для управління ліквідністю має від'ємне значення за аналізований період, проте у 2015 році він зріс на 48,73 млрд грн відносно попереднього року і становив – 74,60 млрд грн.

У 2016 році відбулося зростання частки внутрішнього фінансування до 52,72 % та становило 37,04 млрд грн. Основним показником було збільшення фінансування за рахунок випуску цінних паперів до 144,17 млрд грн, з них – одержано позик на суму 246,41 млрд грн, а погашено на -102,24 млрд грн. Покращення фінансування також було за рахунок змін

залишків коштів бюджетів і становило 21,84 млрд грн, що у 6,7 разів більше показника минулого року – 3,25 млрд грн.

Проте у 2017 році внутрішнє фінансування скоротилося до 10,92 млрд грн та його частка у структурі становила 22,81 %. Оскільки зменшилися показники фінансування цінних паперів до 78,37 млрд грн, та фінансування зміни залишків бюджетних коштів до 0,32 млрд грн. Проте, слід зазначити, що відбулося зростання надходжень від приватизації державного майна з 0,19 млрд грн у 2016 році до 5,24 млрд грн у 2017 році, тобто майже у 27,5 разів.

На рис. 2.17 подана структура зовнішнього фінансування державного бюджету за 2013-2017 роки. У 2013 році основну частину складали позики, що не віднесені до інших категорій і складала 33,97 млрд грн. У 2014 році відбулося зростання позик, які надані міжнародними організаціями з -18,54 млрд грн у попередньому році до 39,81 млрд грн.

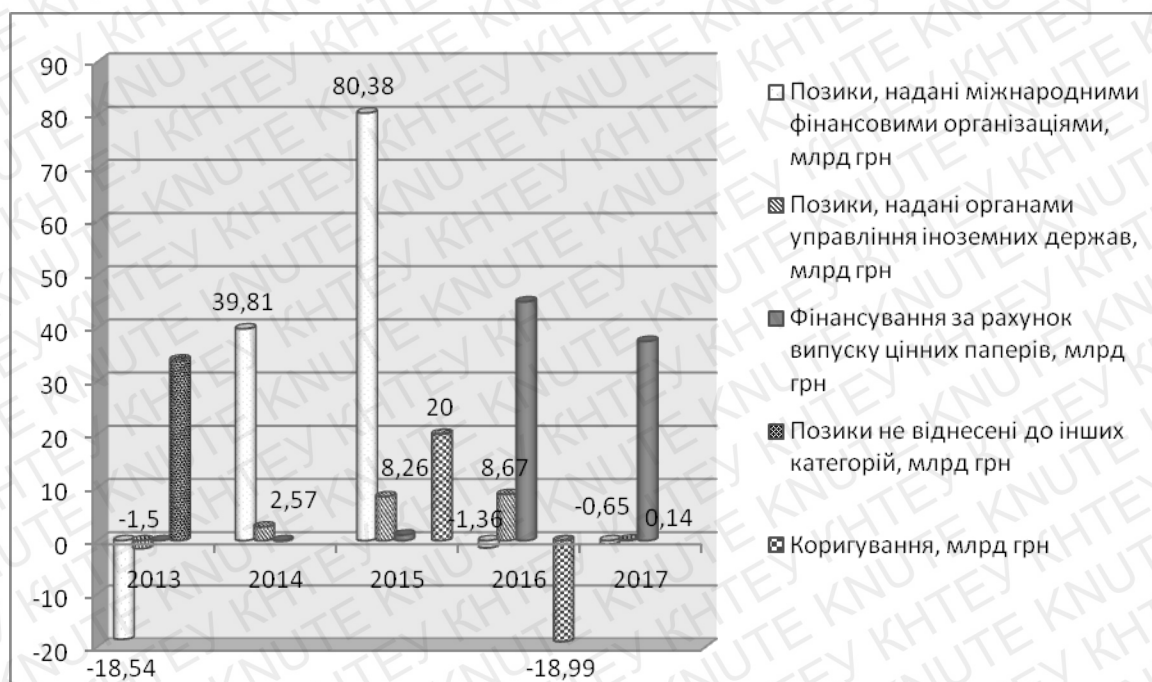

Рис 2.17. Зовнішнє фінансування державного бюджету

Джерело: Розроблено автором на основі Додатку С

Проте у 2015 році зовнішнє фінансування різко зросло до 109,69 млрд грн та перевищило внутрішнє фінансування. Головним показником зростання були позики, що надані міжнародними фінансовими

організація у сумі 80,38 млрд грн, з них: одержані позики становили 105,38 млрд грн, а погашені 25 млрд грн.

Так, від Міжнародного валютного фонду за Програмою розширеного фінансування (EFF) на підтримку державного бюджету було спрямовано близько 2,6 млрд дол США, від Міжнародного банку реконструкції та розвитку відповідно до Другої позики на політику розвитку та Другої програмної позики на політику розвитку у фінансовому секторі надійшло 1,0 млрд дол США. На реалізацію проекту «Модернізація системи соціальної підтримки населення України» було отримано 20,0 млн дол США.

Від Європейського Союзу в рамках макрофінансової допомоги здійсненню реформ погоджено нову програму MFA III. Так, до державного бюджету надійшли транші на загальну суму 0,85 млрд євро.

У 2016 році зовнішнє фінансування скоротилося до 33,22 млрд грн і його частка в загальній структурі становила 47,28 %. Це відбулося за рахунок скорочення позик наданих міжнародними організаціями до - 1,36 млрд грн. Але разом з цим збільшилося фінансування за рахунок випуску цінних паперів майже у 40 разів відносно попереднього року та становило 44,90 млрд грн. Їх основу становлять надходження від випуску облігацій зовнішньої державної позики та отримання кредитів з метою фінансування дефіциту до загального фонду державного бюджету.

У 2017 році зовнішнє фінансування зросло на 3,74 млрд грн до попереднього року і становило 36,96 млрд грн, проте його частка в загальній структурі збільшилася до 77,19 % в наслідок скорочення внутрішнього фінансування.

У вересні 2017 року Україна здійснила випуск облігацій зовнішньої державної позики на суму 3,0 млрд дол США (78,86 млрд грн). Надходження від випуску були спрямовані на фінансування державного бюджету у сумі 34,69 млрд грн, та на викуп/обмін облігацій зовнішньої

державної позики 2015 року першої та другої серій з виплатою відсотків, нарахованих до дати здійснення розрахунків, у сумі 44,17 млрд грн.

Також, було отримано другий транш в рамках третьої програми макрофінансової допомоги Європейського Союзу на суму 600 млн євро або 16,73 млрд грн, яка має на меті зменшення зовнішнього фінансового тиску на Україну, поліпшення її платіжного балансу, а також підсилення її позицій за валютними резервами. Від Міжнародного банку реконструкції та розвитку на реалізацію проекту «Модернізація системи соціальної підтримки населення України» отримано 15,0 млн дол США або 400,6 млн грн.

Отже, ефективне фінансування дефіциту державного бюджету можливе за допомогою використання різних його способів. Структура джерел фінансування не є сталою, оскільки це характеризується коливаннями обсягів надходжень від приватизації державного майна, коштів, що залучаються, позик та залишків коштів, що спрямовуються на покриття дефіциту. Не завжди можливо покрити розрив між доходами та видатками за допомогою внутрішніх джерел. Відносно зовнішнього фінансування, то є актуальним надання позик міжнародними фінансовими організаціями. Натомість, наявність внутрішніх і зовнішніх позик збільшує величину державного боргу, що негативно позначається на збалансованості державного, тому необхідно належним чином удосконалювати ефективне забезпечення бюджетного процесу та здійснювати пошук реальних джерел для збільшення доходів державного бюджету.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

3.1. Управління бюджетними ризиками в контексті підвищення рівня виконання державного бюджету

Розвиток бюджетної системи в Україні характеризується динамічністю та переходом на новий етап розвитку. Тому важливим є питання розгляду та оцінки бюджетних ризиків, які можуть гальмувати економічні процеси. Одним з головних завдань модернізації бюджетної системи є своєчасне виявлення та забезпечення ефективного управління бюджетними ризиками.

Бюджетний ризик – це різновид фінансового ризику, який притаманний кожному суб'єкту господарювання на всіх стадіях бюджетного процесу, результатом реалізації якого є відхилення фактичних результатів виконання бюджету від планових показників [3, с. 271].

Управління бюджетними ризиками є невід'ємною частиною бюджетного процесу. Однак, вплив даних ризиків може призвести до порушень у процесі виконання показників доходів, видатків, дефіциту державного бюджету, а також боргових зобов'язань.

Щоб ефективно управляти бюджетними ризиками необхідна чітка їх систематизація та класифікація. Саме згрупування бюджетних ризиків дозволить спрогнозувати настання подій, які мають негативний вплив на економіку і вживати заходів щодо їхнього зменшення. Тому доцільно виокремити загальні особливості бюджетних ризиків (рис. 3.1).

Виникнення бюджетних ризиків зумовлене порушенням встановленої методики та технології організації бюджетного процесу, а також неефективним виконанням учасниками їх повноважень [81, с. 171].

Тому необхідним є здійснення процесу управління бюджетними ризиками, котре буде спрямоване на пом'якшення впливу ризику та його подальше усунення.

Рис. 3.1. Особливості бюджетних ризиків

Джерело: Розроблено автором на основі [19; 29; 42; 67]

Управління ризиками – це система принципів і методів розробки і реалізації ризикових фінансових рішень, що забезпечують всебічну оцінку різних видів ризиків і нейтралізацію їх можливих негативних фінансових наслідків [68, с. 139].

Об'єктами управління бюджетними ризиками є дохідна і видаткова частини, дефіцит та борг державного бюджету, а також бюджетний процес загалом. Управління ними полягає у врахуванні можливих змін під дією ризикових факторів та здійснюється через регулювання

економічних відносин, які виникають на всіх стадіях бюджетного процесу.

Основними завданнями управління бюджетними ризиками є:

- збалансоване та реалістичне формування бюджетних показників на всіх стадіях бюджетного процесу;
- гнучкість та швидка реакція органів, що здійснюють управління бюджетним процесом до можливих ризиків;
- розроблення та обґрунтування заходів щодо попередження виникнення або реалізації бюджетних ризиків;
- аналіз та усунення причин виникнення бюджетних ризиків та мінімізація їх впливу на економічні процеси.

Оскільки не існує єдиної методології управління бюджетними ризиками, тому доцільним буде побудова власної моделі управління, котра буде спиратися на процеси, які відбуваються у бюджетній сфері країни (рис. 3.2).

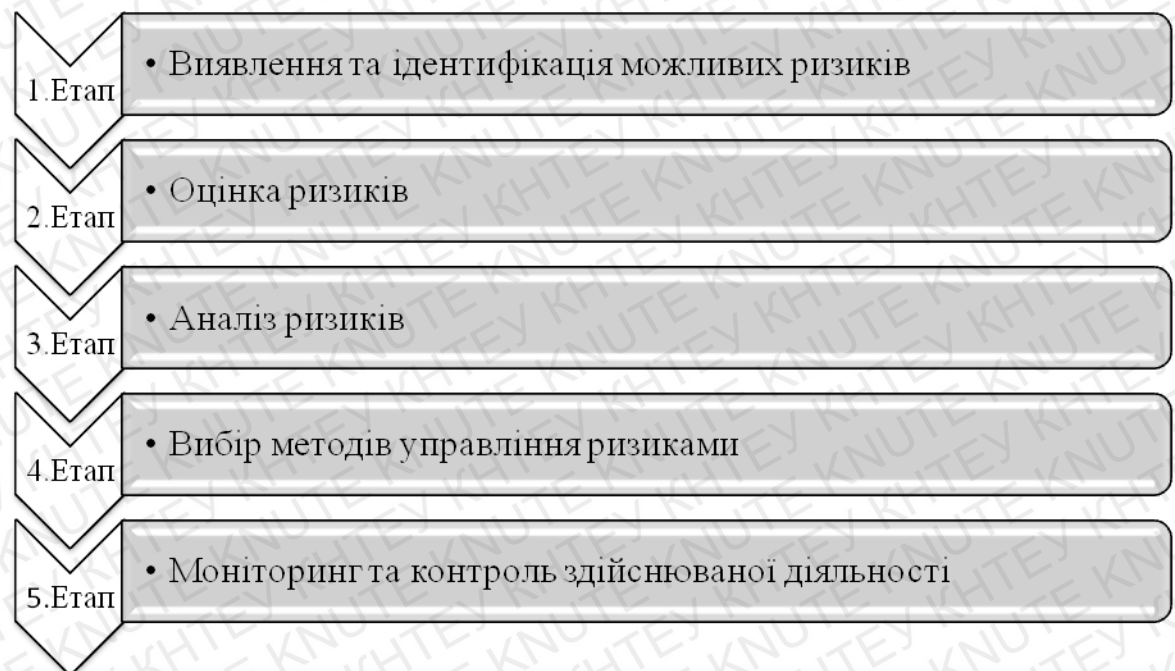

Рис. 3.2. Модель управління бюджетними ризиками

Джерело: Розроблено автором на основі [34; 62; 77]

Перший етап управління бюджетними ризиками є дуже важливим, оскільки вчасне виявлення можливих ризиків здатне мінімізувати їх вплив на розвиток економіки, а чітка ідентифікація може визначити природу виникнення та класифікувати відповідно до факторів.

Другий етап оцінка ризиків – включає кількісну і якісну складову. Якісна полягає у наданні інформації відносно оцінки ступеню небезпеки реалізації ризику та його наслідків. А кількісна оцінка ризику пов'язана з чисельним визначенням величини бюджетних ризиків, параметрів та збитків, що необхідно для прийняття рішень відносно їх управління. Також необхідне виділення пріоритетності, щоб фактори, які мали високий ступінь ризику розглядалися першочергово.

Аналіз ризиків є третім етапом управління бюджетними ризиками. Головною метою, якого є збір інформації про наявні ризики. Всі дані повинні бути достовірними, своєчасними, актуальними та відповідати процесам, які відбуваються в економічній діяльності. Оскільки в залежності від того наскільки повною мірою була зібрана інформація та проведений аналіз, у подальшому це сприятиме вибору оптимальних методів управління ризиками.

Також аналіз включає в себе більш детальний розгляд ризиків та факторів, що впливають на них. Визначення основних причин виникнення бюджетних ризиків, до яких можна віднести: нестабільність економіки, різка зміна валютних курсів, невідповідність бюджетного законодавства реаліям сьогодення, інфляція, політичний вплив, корупція, економічна криза, неефективне керівництво суб'єктів бюджетного процесу, нераціональне використання державних коштів.

У разі, якщо ризиків уникнути неможливо здійснюється ймовірнісне перспективне моделювання подій та визначення тих сфер, які постраждають в першу чергу.

Бюджетні ризики можуть бути пов'язані з законодавчою, операційно-управлінською та фінансовою сферами.

Законодавчі ризики характеризуються виникненням можливих суперечностей у сфері нечіткого прийняття відповідних нормативно-правових актів та правова невідповідність здійснених операцій відповідно до норм чинного законодавства.

Операційно-управлінська сфера містить ризики, які пов'язані з порушенням визначеного порядку виконання операцій, термінів, розподілу повноважень між суб'єктами бюджетної системи та прийняття неефективних управлінських рішень..

Основним ризиком представленими у фінансові сфері є ризик недоотримання коштів та неналежного їх використання відповідними органами.

На стадії складання проекту бюджету можливе виникнення ризиків бюджетного планування та прогнозування. Ці поняття не є тотожними, оскільки ризик бюджетного прогнозування полягає у неточності прогнозних показників та може спричинити у подальшому недостатність бюджетних коштів для забезпечення вчасного виконання бюджетних зобов'язань. Натомість, ризики бюджетного планування пов'язані з неефективним розподілом коштів бюджету, що може призвести до невиконання запланованих показників та додаткових витрат держави.

Характерною особливістю бюджетного процесу в Україні є доволі часте порушення бюджетної дисципліни як на етапах прийняття, так і виконання бюджету. Аналізуючи стадії бюджетного процесу в Україні, можна констатувати факт досить частого недотримання термінів прийняття бюджету Верховною Радою України. Це справляє негативні наслідки, як на виконання державного бюджету, так і бюджетну систему в цілому.

Ризики дохідної частини державного бюджету характеризуюся можливістю недоотримання запланованого рівня доходів та виконання бюджетних зобов'язань. До них відносять: ризик порушень та корупційних зловживань державних органів у бюджетному та

податковому законодавстві, ризик неефективного процесу розподілу доходів, ризики настання несприятливих подій у національній економіці, що слугує погіршенням макроекономічних показників.

Ризики видаткової частини державного бюджету пов'язані з диспропорціями та недофінансуванням витрат порівняно з запланованими показниками, несвоєчасністю затвердження паспортів бюджетних програм, нецільовим використанням бюджетних коштів, збільшення видатків за рахунок впливу зовнішніх чинників.

Ризиками пов'язаними з дефіцитом та боргом державного бюджету є наявність неоптимальної структури джерел фінансування та зобов'язаннями за видатками, надмірне боргове навантаження, наявність невідповідностей у структурі зобов'язань за ознакою процентної ставки, валюти і термінів погашення боргу.

Під час виконання бюджетних програм можуть виникнути наступні види ризиків: ризик щодо видатків державного бюджету, ризик нормативної неврегульованості, ризик недофінансування та недоотримання коштів у бюджет, ризик різкого зростання цін та ризик збільшення боргового навантаження на економіку країни. Дані ризики мають негативний вплив, оскільки існує загроза невиконання або неповного виконання показників відповідних бюджетних програм.

При веденні обліку та складанні звітності, також можливим є виникнення бюджетних ризиків, що пов'язані з невідповідністю та помилками допущеними суб'єктами, що здійснюють облік. До основних ризиків обліку та складання звітності можна віднести: ризик втрати конфіденційної інформації, ризик понесення додаткових витрат, ризик впливу суб'єктивних чинників, невідповідності вартості послуг до їх якості, складності процесу обліку та управління.

Одним з ключових є здійснення наступного етапу – вибору методів управління ризиками. Його сутність полягає у пошуку та дослідженні інструментів для вибору методів, які допоможуть перешкодити реалізації

ризиків і впливу подальших негативних факторів на функціонування бюджетної сфери та держави в цілому. Слід зазначити, що методів може бути, як один, так і декілька в залежності від ситуації.

Доцільно виділити аналітичні та практичні методи управління бюджетними ризиками. Аналітичні методи характеризуються здійсненням попереджувального впливу на ризики. До них можна віднести: застосування системи прогнозування ризиків, здійснення своєчасного моніторингу ризиків та встановлення превентивних засобів попередження ризиків.

Практичні методи являють собою систему заходів мінімізації негативного впливу несприятливих подій, які виникають у бюджетній сфері в процесі здійснення операцій та ризиків пов'язаних з ними. Основні методи управління бюджетними ризиками зображені на рис. 3.3.

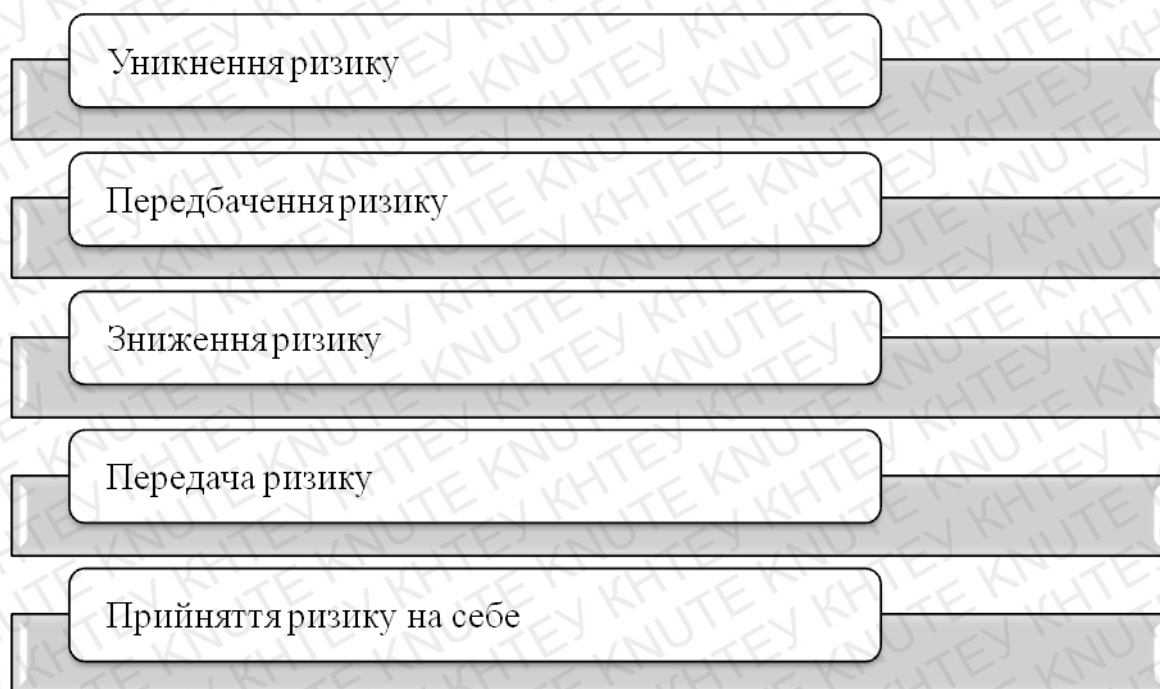

Рис. 3.3. Методи управління бюджетними ризиками

Джерело: Розроблено автором на основі [34; 57; 76]

Метод уникнення від ризику характеризується набором заходів, що призводять до повного ухилення впливу несприятливих наслідків ризикової ситуації. Застосування даного методу залежить від економічної ситуації в країні, стану державних фінансів та ефективності їх

використання. Зазвичай використання цього методу у бюджетному процесі реалізується через встановлення жорсткого порядку скорочення видатків державного бюджету або ж через призупинення фінансування неефективних бюджетних програм.

Метод передбачення ризику полягає у застосуванні різних способів управління на основі ситуації, яка відбувається або може відбутися у бюджетній сфері. Він реалізується через встановлення бюджетних призначень головним розпорядником коштів бюджету, вчасному розподілі бюджетних асигнувань на конкретні бюджетні зобов'язання, здійснення чіткої регламентації процедури розміщення державних замовлень та забезпеченні контролю за виконанням грошових зобов'язань. Даний метод має застосовуватися на всіх стадіях бюджетного процесу.

Метод зниження ризику полягає у зменшенні розмірів збитків, що може виникнути у разі настання несприятливої події та проявляється, як система контролю за ефективним і цільовим витрачанням бюджетних коштів, здійсненням фінансово-господарської діяльності та розробкою заходів для забезпечення економії ресурсів.

Метод передачі ризиків полягає в передачі відповідальності за ризиками, що виникають, іншим суб'єктам господарювання (наприклад, страховим компаніям). Натомість, метод прийняття ризику на себе характеризується покриття збитків, які виникають при наявності бюджетного недофінансування за рахунок власних фінансових можливостей розпорядників бюджетних коштів.

П'ятим етапом моделі управління бюджетними ризиками є моніторинг та контроль здійснюваної діяльності. Це дуже важливий етап, оскільки здійснюється оновлення та доповнення інформації про ризики, що в свою чергу сприяє вчасному та зваженому прийняттю рішень про управління бюджетними ризиками. За допомогою даних, які отримані в процесі здійснення моніторингу забезпечується оцінка ефективності

проведених заходів та методів, які були використані для подолання негативних явищ.

Таким чином, завдяки створенню ефективної системи управління державними коштами можна запобігти ризикам, які виникають у бюджетній сфері. Удосконалення процесу управління бюджетними ризиками необхідно здійснювати за допомогою ретельного аналізу, їх систематизації та ідентифікації, визначення причин та факторів, що сприяли виникненню, застосуванню необхідних методів оцінки та управління ризиками, а також виявлення слабких сторін у бюджетному процесі на основі проведеного моніторингу та контролю. Проведення цих заходів дозволить не лише підвищити якість прогнозів державного бюджету, але і можливість вчасно реагувати на зміни викликані, як зовнішніми, так і внутрішніми факторами.

3.2. Шляхи оптимізації виконання дохідної та видаткової частини державного бюджету

Бюджетна політика є одним з основних інструментів державного регулювання економіки держави. Головною метою, якої є забезпечення відповідного рівня соціально-економічного розвитку на основі підтримки рівня ВВП, зайнятості населення та соціального забезпечення.

Бюджетна політика являє собою цілеспрямовану діяльність держави щодо регулювання бюджетного процесу, управління збалансованістю бюджету, а також використання бюджетної системи для реалізації завдань економічної політики в країні [73, с. 28].

Все це характеризує сукупність державних заходів спрямованих на зміцнення дохідної частини державного бюджету при підвищенні соціальної спрямованості видатків та створенні умов макроекономічної стабілізації.

Бюджетна політика повинна включати науково обґрунтовану концепцію розвитку бюджетних відносин у складі фінансової політики, котра спрямована на створення необхідних умов для підвищення якості державних послуг та соціально-економічного розвитку країни загалом.

Бюджетна стратегія, дієвість форм і методів управління державними фінансами формують відповідну дохідну частину бюджету. Від ступеня оптимізації обсягів і структури доходів та видатків бюджету залежить рівень економічного зростання країни [50, с. 66].

Бюджет держави виступає основним інструментом регулювання процесів, котрі відбуваються в економіці, стабілізації цінової та фіскальної політики, а також покращення макроекономічних показників країни.

Розмір державного бюджету та його структура основних джерел визначають умови наповнення та виконання державою своїх основних функцій. В свою чергу, наскільки буде організований рівень бюджетного процесу, настільки буде дієвою функціонування бюджетної політики та її вплив на стабілізацію економічного і соціального розвитку.

Виконання державного бюджету є провідною стадією бюджетного процесу, оскільки регулюється забезпечення повного і своєчасного надходження доходів до бюджету як в цілому, так і кожному джерелу окремо, а також створення необхідних умов для безперервного фінансування заходів.

Проте є ряд проблем, які можуть виникнути на стадії виконання державного бюджету до них можна віднести: дисбаланс у фінансуванні, необґрунтоване становлення дефіциту бюджету, державний борг та необхідність його обслуговування, недоліки у застосуванні програмно-цільового методу, скорочення фінансування соціальних програм та капітальних видатків [4, с. 43]. Для ліквідації даних проблем необхідне проведення низки заходів, щодо поліпшення бюджетної політики не лише на бюджетний період, але й на середньострокову перспективу.

Прогноз економічного і соціального розвитку України на 2018 – 2020 роки, схвалений постановою Кабінету Міністрів України від 31 травня 2017 р. № 411, ґрунтується на аналізі розвитку економіки у 2014– 2016 роках, поточної економічної ситуації, припущеннях, що враховують вплив зовнішніх та внутрішніх чинників і ризиків, та містить перспективи розвитку економіки України у 2018 - 2020 роках [65].

Головним результатом реформ у 2018 - 2020 роках має стати стале економічне зростання, яке базуватиметься на розширенні насамперед інвестиційного попиту, зміцненні конкурентоспроможності української економіки, підвищенні ефективності використання виробничих ресурсів та науково-технологічного потенціалу. Також на рис. 3.4 визначені можливі фактори впливу на виконання бюджету протягом відповідного періоду.

Підвищення результативності та ефективності виконання державного бюджету України є можливими лише у разі здійснення детального і регулярного його аналізу. Це можливо лише в разі забезпечення науково-обґрунтованої методики даного процесу, використанні якісної теоретичної бази, комплексного застосування загальнонаукових та спеціальних методів та прийомів аналізу, створення механізму забезпечення відкритості та прозорості діяльності органів державної влади, дотримання принципу системності під час здійснення заходів щодо реформування бюджетного процесу. що дозволить підняти рівень ефективності.

Рис. 3.4. Фактори впливу на виконання державного бюджету протягом 2018-2020 років

Джерело: Розроблено автором на основі [11; 14; 36; 63; 64]

На теперішній час особливого значення набувають питання відносно підтримки економічного зростання, фінансової стабільності країни, підвищення рівня доходів громадян, підтримка малозабезпечених сімей та зменшення нерівності між різними верствами населення, створення реальних умов для розвитку середнього класу.

Специфіка дохідної частини державного бюджету полягає у тому, що правильне її формування, організація та використання зумовлюють підвищення ефективності соціально-економічного розвитку країни та подальшу його стабілізацію. Тому необхідним є обґрунтування факторів, які здійснюють вплив на рівень доходів державного бюджету (табл. 3.1) для забезпечення мінімізації негативних наслідків на економіку держави.

Таблиця 3.1

Вплив факторів на формування дохідної частини державного бюджету

Фактори	Характеристика показників
Зовнішні	Рівень зовнішнього боргу
	Рівень зовнішньої фінансової допомоги та міжнародних організацій
	Рівень цін на енергоносії
	Рівень інтеграції у світову економіку
	Сальдо торговельного балансу
Внутрішні	Рівень податкових ставок
	Рівень банківського процента
	Рівень ВВП
	Курс національної валюти
	Рівень інфляції
	Внутрішній державний борг

Джерело: Розроблено автором на основі [70; 75]

Необхідне удосконалення політики у сфері доходів державного бюджету в тому числі податкової політики та політики неподаткових надходжень.

Так, не зважаючи на збільшення сум податкових надходжень до державного бюджету, податкова система залишається недосконалою. Необхідне проведення заходів, які будуть спрямовані на подолання нерівномірного розподілу податкового навантаження, коригування оподаткування доходів фізичних осіб, контроль за регулюванням відносно ухилень від сплати податків і відтоку капіталів за кордон, ліквідація проблеми подвійного оподаткування. Ці заходи будуть сприяти удосконаленню податкової системи, що у свою чергу призведе до збільшення податкових надходжень до бюджету.

Також, ефективним є розширення групи підакцизних товарів. До об'єктів оподаткування акцизним податком можна віднести операції з придбання товарів преміум-класу та ті, що є шкідливими для здоров'я. Це б дозволило не лише збільшити доходи державного бюджету, а здійснити позитивний та стимулюючий вплив для розвитку суспільства.

Основними напрямками підвищення ролі та збільшенні обсягів неподаткових надходжень у доходах державного бюджету є зміцнення фінансового становища суб'єктів господарювання, у статутному фонді яких є частка державного майна, заходи, що направлені на підвищення ефективності роботи підприємств державної форми власності, а також стимулювання роботи бюджетних установ, пов'язаної з збільшенням джерел та пошуком нових резервів зростання обсягів надходжень до бюджету.

Шляхами оптимізації видаткової частини державного бюджету є упорядкованість обсягів видатків з плановими показниками, раціоналізація структури видатків та забезпечення ефективнішого використання бюджетних коштів на основі цільового використання ресурсів, залучених з метою фінансування дефіциту державного бюджету.

Проте різке скорочення видатків має негативний вплив на економічні процеси в державі. Тому доцільним є здійснення контролю за обсягами та структурою видатків на основі їх аналізу з виокремленням неефективних державних витрат та тих заходів уряду, що фінансуються з надлишком.

Також необхідним є збільшення тих видатків, котрі набули пріоритетного значення у сучасних умовах, до них слід віднести: підтримка обороноздатності держави, стимулювання розвитку регіонів на основі децентралізації, підтримка економічного зростання, вирішення соціальних проблем та підвищення соціальних стандартів.

Було б доцільним скоротити витрати на утримання органів державного управління, які здійснюються без урахування дієвості управлінських рішень, удосконалити процедуру надання субсидій, скасувати фінансування тих бюджетних програм, що не мають достатнього фінансового забезпечення.

Необхідним є удосконалення системи бюджетного фінансування капітальних видатків, оскільки наразі дана система не повністю

відповідає сучасним вимогам та не сприяє подоланню негативних тенденцій у соціально-економічному розвитку держави. Натомість ефективне та обґрунтоване фінансування капітальних видатків забезпечить зростання приватних інвестицій, забезпечить зниження рівня безробіття та сприятиме економічному зростанню країни.

Особливе значення має підвищення результативності державних закупівель та інвестицій. Що повинно здійснюватися у напрямках збільшення їх конкурентоздатності, забезпечення прозорості та рівних умов для ведення торгів.

Оскільки є доволі значний обсяг видатків державного бюджету, що реалізується через систему публічних закупівель, необхідне її удосконалення за для забезпечення ефективного та чіткого використання державних коштів під час впровадження програм та надання послуг. Відчутні зрушення у реформуванні публічних закупівель було досягнуто завдяки запровадженню системи електронних закупівель «ProZorro», тому подальшим етапом має бути створення системи електронного оскарження.

Державні інвестиції виступають одним із факторів, що забезпечують економічне зростання на основі реалізації стратегічних заходів уряду та задоволення попиту на державні послуги. Тому необхідним є підвищення рівня прозорості державних інвестиційних проектів, що можливе за рахунок створення централізованої системи моніторингу великомасштабних проектів, поступового проведення зовнішнього аудиту ефективності проектів та публікації звітів про їхній хід виконання.

Також необхідне удосконалення організаційних аспектів реалізації інвестиційних проектів. Вчасне виявлення проектів, що мають високий ризик виникнення проблем під час їх реалізації, необхідне для проведення посиленого моніторингу з застосуванням відповідних заходів.

Позитивний вплив на видаткову частину державного бюджету має інвестування бюджетних коштів у розвиток галузей, які втілюють у

виробництво наукові досягнення та визначають рівень економічної потужності держави, а також залучення іноземного капіталу до України.

Бюджетна політика має орієнтуватися не на зниження бюджетних видатків, а на досягнення їх збалансованих обсягів, які достатньою мірою покриваються величиною мобілізованих доходів. У разі виникнення значних розривів між видатковою й дохідною частинами державного бюджету, слід вводити заходи фіскального коригування, котрі будуть спрямовані на стримування надмірних темпів зростання бюджетних видатків, перегляд їхньої структури, збільшення ролі контролю за здійсненням бюджетних витрат, а також підвищення ефективності витрачання бюджетних ресурсів.

Необхідне проведення моніторингу за своєчасністю, ефективністю та цільовим використанням бюджетних коштів, оскільки у разі не дотримання цих умов можливе виникнення заборгованості, додаткових бюджетних витрат та негативних соціально-економічних наслідків.

Допущення помилок у процесі здійснення бюджетного обліку чи складанні звітності про виконання державного бюджету, також має негативний вплив на економічні процеси, оскільки подається недостовірна інформація, яка може вплинути на подальші макроекономічні прогнози.

Важливим напрямом у забезпеченні оптимізації дохідної та видаткової частини державного бюджету є здійснення бюджетного планування та прогнозування.

Середньострокова бюджетна політика має містити у собі такі ключові елементи: наявність узгодженої державної програми (стратегії) соціально-економічного розвитку країни; виконання фіскальних правил, що направлені на обмеження показників державного боргу, обсягу коштів на його обслуговування та дефіциту державного бюджету; наявність сформованих державних інститутів, що забезпечують якісне середньострокове макроекономічне й бюджетне прогнозування;

здійснення моніторингу та контролю за діяльністю головних розпорядників бюджетних коштів; забезпечення поєднання річного та середньострокового бюджетного планування.

Також слід враховувати, що наша держава знаходиться у контексті розвитку інтеграційних процесів, тому можливий вплив зовнішніх факторів та світової економічної нестабільності.

Необхідним є проведення з боку держави адміністративної реформи бюджетної системи. Її суть полягає у здійсненні скорочення державного апарату, підвищення кваліфікаційного рівня державних службовців, позбавлення міністерств і відомств дублюючих функцій, що дозволить у подальшому підвищити ефективність діяльності влади та зменшити обсяг коштів, що витрачаються на фінансування бюрократичного апарату.

Новим підходом до реформування системи управління державними фінансами на основі покращення бюджетного процесу є гендерно-орієнтоване бюджетування. Воно спирається на принцип забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у фінансовій сфері та передбачає здійснення всіх необхідних змін у нормативно-правових актах, що стосуються бюджетного процесу.

Хоча гендерно-орієнтоване бюджетування має ряд переваг та застосовується у провідних країнах світу, дана стратегія не є поширеною в Україні. Причиною того є відсутність єдиного загальнодержавного стратегічного документа, який би визначав необхідність здійснення гендерно-орієнтованого бюджетування та мав методологічне підґрунтя його реалізації.

Слід також створити всі необхідні умови для розвитку державно-приватного партнерства в нашій країні, оскільки це сприятиме не лише отриманню додаткових фінансових коштів направлених на розбудову інфраструктури, але й стимулюватиме залучення новітніх технологій в Україну, що дозволить удосконалити сучасний менеджмент здійснюваних проєктів, поліпшить умови життя населення та ведення бізнесу в нашій

державі, підвищить рівень прозорості та передбачуваності державного регулювання для ефективного проведення реформ.

Актуальним на сьогодні є проведення бюджетної децентралізації, яка являє собою процес безперешкодної та чіткої передачі бюджетних ресурсів на виконання делегованих державою повноважень від центрального рівня до місцевих органів влади. Основним елементом даного бюджетного процесу виступають бюджети об'єднаних громад. Тому необхідним є встановлення ефективних міжбюджетних відносин.

Таким чином, для подальшого реформування та оптимізації дохідної та видаткової частини державного бюджету необхідне створення всіх важливих передумов для підвищення якості управління бюджетними коштами, забезпечення їх прозорості та ефективності використання, удосконалення бюджетної системи та вирішення тих основних проблем та ризиків, які виникають на стадіях бюджетного процесу відповідно до основних тенденцій розвитку суспільства.

3.3. Середньострокове бюджетне планування як підґрунтя до підвищення ефективності бюджетного процесу

Середньострокове бюджетне планування є основним інструментом державного регулювання соціально-економічного розвитку, що забезпечує розробку основних напрямів формування та використання бюджетних коштів на відповідний період, враховуючи виконання тих завдань, що постають перед державою на певному етапі її розвитку.

Система бюджетного планування – це система, що забезпечує цілеспрямовану дію апарату бюджетного планування на сукупність бюджетних відносин шляхом функціонування механізму бюджетного планування з метою формування та затвердження бюджетного плану, що реалізує досягнення цілей бюджетної політики [40, с. 232-233].

Перехід до середньострокового бюджетного планування передбачає посилення бюджетної дисципліни та запровадження регламентованого механізму управління бюджетними коштами, котрий забезпечить вчасне прийняття виважених рішень, що сприятиме забезпеченню фінансової стабільності та підтримці економічного зростання у середньостроковій перспективі.

Середньострокове бюджетне планування – це формування головними розпорядниками коштів плану своєї діяльності на середньостроковий період, визначення обсягів необхідних коштів для досягнення поставлених цілей у середньостроковій перспективі [25, с. 40].

Середньострокове бюджетне планування ґрунтується на визначенні фінансової та економічної стратегії розвитку держави та відповідної узгодженості річного бюджету з фінансовими планами та прогнозами на перспективний період. На рис. 3.5 подано особливості середньострокового бюджетного планування.

Слід звернути увагу, що бюджетне планування має спиратися на чітко визначену нормативну-правову базу, встановлювати цілі бюджетної політики та пріоритети розвитку відповідно до економічного стану країни, а також проводити оцінку її діяльності.

Завдяки бюджетному плануванню досягається оптимальний розподіл валового внутрішнього продукту між галузями економіки і територіями країни, відбувається забезпечення фінансовими ресурсами пріоритетних сфер економічної діяльності та проводиться єдина фінансова політика у державі.

Рис. 3.5. Особливості середньострокового бюджетного планування

Джерело: Розроблено автором на основі [40; 55; 66; 71; 78]

Позитивним є збільшення часового діапазону бюджетного планування, оскільки виникає можливість більш чітко проаналізувати основні тенденції формування дохідної частини та використання видаткової, визначити фактори впливу, які необхідно враховувати при розрахунку показників бюджету у середньострокову перспективу.

Передумовами вибору цілей, які потрібно досягнути в бюджетному періоді є здійснення аналізу оптимальних шляхів формування та використання ресурсної бази державного бюджету.

Бюджетне планування на середньострокову перспективу забезпечує покращення розподілу державних ресурсів, підвищуючи прозорість і підзвітність у бюджетному процесі, тим самим узгоджуючи елементи систематичного перегляду бюджетних зобов'язань та напрямів витрачання бюджетних коштів, а також дає змогу учасникам бюджетного процесу оцінити рівень відповідності стратегічного бюджетного плану з наявними бюджетними коштами.

Здійснення середньострокового бюджетного планування може мати і негативні риси. Так, оптимістичне проектування бюджету може бути використане для приховання необґрунтованих програм витрачання державних коштів. Якщо при формуванні державного бюджету покладатися лише на оцінки майбутніх показників це може призвести до негнучкості фіскальної політики. Також бюджетне планування є доволі складним та затратним процесом, оскільки повинно здійснюватися добре обізнаними фахівцями у сфері формування дохідної та видаткової частини державного бюджету. На рис. 3.6 подано основні завдання, які постають перед бюджетним плануванням.

Важливою складовою частиною середньострокового бюджетного планування є чітке визначення Кабінетом Міністрів України пріоритетів соціально-економічного розвитку країни. Визначення стратегічних напрямів дає змогу формувати адекватну боргову та бюджетну політику в системі середньострокового бюджетного планування, підвищувати ефективність бюджетної сфери загалом [20, с. 91].

Головною умовою для досягнення запланованих показників державного бюджету є якість складання макроекономічних прогнозів. Так, переоцінка темпів зростання ВВП в середньостроковому періоді може призвести до планування державних видатків у завищених обсягах.

Тому для того, щоб макроекономічні показники були чітко обґрунтованими необхідно, щоб вони склалися незалежними установами, які не є підпорядкованими уряду.

На надійність прогнозів впливають об'єктивні чинники до яких відноситься макроекономічна нестабільність, а також факт політичного втручання з метою задоволення власних потреб у фінансуванні і формування у суспільстві позитивного сприйняття розвитку економічних процесів.

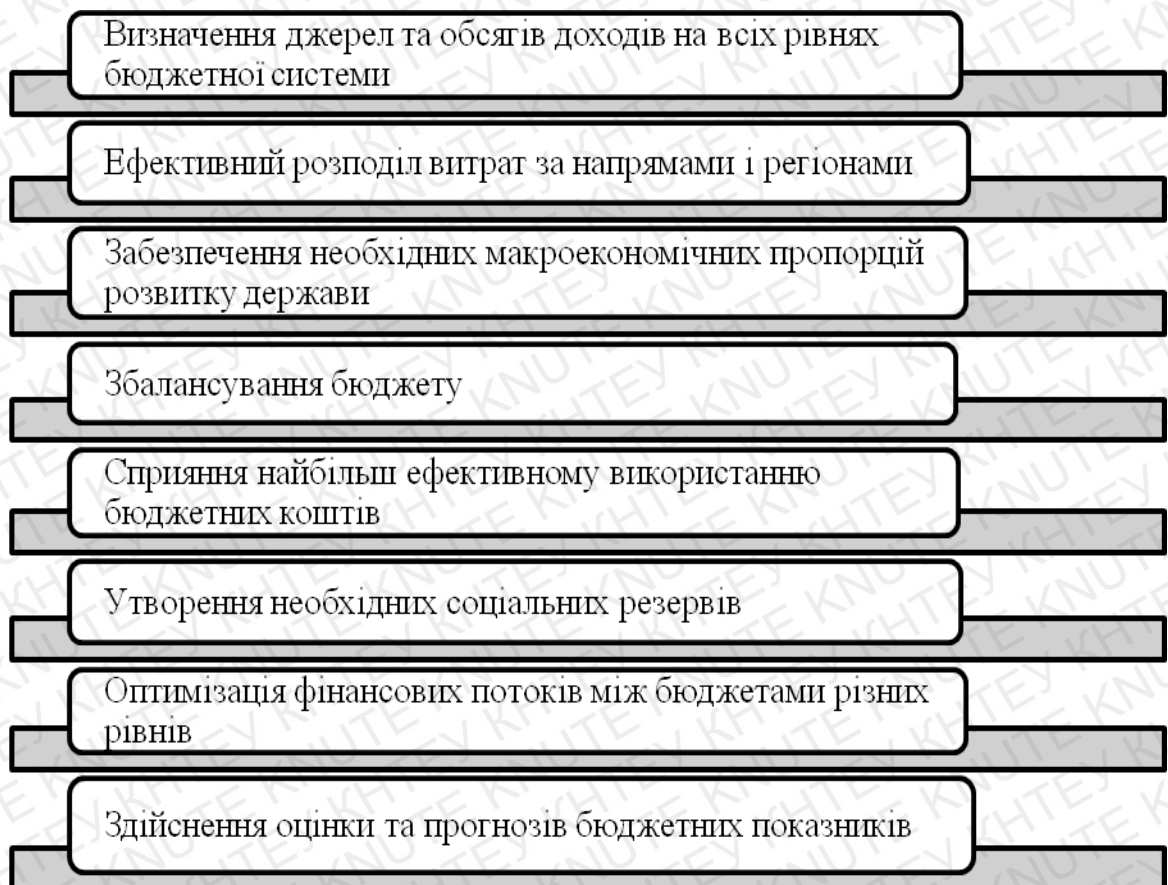

Рис. 3.6. Основні завдання бюджетного планування
Джерело: Розроблено автором на основі [40; 41; 70]

Середньострокове бюджетне планування може сприяти прискоренню економічного зростання та зміцненню фінансової безпеки держави за такими напрямками: забезпечення узгодження довго-, середньо- та короткострокових цілей і завдань бюджетної політики держави; здійснення раціонального та обґрунтованого розмежування бюджетних

коштів; забезпечення досягнення безпечного рівня державного боргу та дефіциту бюджету; підвищення прозорості та зрозумілості фінансової політики; забезпечення євроінтеграційних процесів держави.

Під час здійснення бюджетного планування повинні забезпечуватися відповідні фінансові пропорції згідно з прогнозами економічного та соціального розвитку країни, чітко узгоджені реалістичні цілі бюджетної політики на основі встановлення прямих зв'язків з суб'єктами бюджетного процесу.

Важливим інструментом бюджетного планування на середньострокову перспективу є визначення граничних обсягів видатків для головних розпорядників бюджетних коштів. Розподіл граничного обсягу видатків за бюджетними програмами повинен забезпечуватися чітким здійсненням основних завдань, згідно з пріоритетом їх виконання.

Для забезпечення ефективного бюджетного планування необхідна оптимізація кількості головних розпорядників бюджетних коштів.

Моніторинг виконання бюджетних програм характеризується проведенням аналізу та відстеження відповідних показників державного бюджету і метою встановлення їх відповідності та виявлення відхилень відносно запланованих програмою цілей, завдань та результатів. Оцінка ефективності бюджетних програм являє собою заходи моніторингу, контролю та аналізу на цільовим та ефективним використанням державних коштів.

Основними завданнями моніторингу, як інструменту середньострокового бюджетного планування є: перевірка достовірності фінансової звітності та макроекономічних показників, оцінка надійності і якості проведення контролю у бюджетному процесі, аналіз адміністративних рішень та запобігання прийняттю рішень, які можуть призвести до нецільового витрачання коштів або вчинення бюджетного правопорушення.

Надходження до державного бюджету мають прогнозуватися відповідно до економічної ситуації в країні. Ступінь деталізації прогнозу надходжень має відповідати ступеню деталізації видатків, при тому, що будь-які можливі відхилення від плану мають бути ретельно проаналізованими та обґрунтованими.

Середньострокове бюджетне планування здійснює безпосередній вплив на фіскальну політику держави. В Україні після запровадження Основних напрямів бюджетної політики на 2018-2020 роки, хоч і перераховуються, проте не мають детального пояснення наслідки реалізації фіскальних ризиків та відхилення від запланованого перебігу структурних реформ.

Необхідна чітко встановлена законодавча прив'язка середньострокового планування до державного бюджету. Для того, щоб середньострокове планування здійснювало реальний вплив на бюджетний процес, законодавство повинно містити у собі офіційно затверджений механізм взаємодії із середньостроковими прогнозами.

Повноцінне впровадження середньострокового бюджетного планування сприяє забезпеченню ефективності державних видатків та якості надання державних послуг, передбачуваності бюджетної політики, фіскальній стабільності та сприяє здійсненню необхідних структурних реформ в країні. Також дає можливість урядам впроваджувати у разі потреби окремі стабілізаційні заходи.

Для підвищення рівня довіри до процесу прогнозування бюджетних показників необхідне залучення незалежного зовнішнього оцінювання як макроекономічних, так і прогнозів доходів та видатків державного бюджету, що забезпечувало б проведення більш реалістичної оцінки з оприлюдненням її результатів та рекомендаціями, щодо подальшого аналізу. За результатами буде реалізований оптимальний для України варіант.

Здійснення розробки прогнозних показників державного бюджету на середньостроковий період має відбуватися на основі діючих нормативно-правових актів, бюджетної стратегії з урахуванням законодавчої бази та циклічності економічного розвитку, що у подальшому буде сприяти підвищенню рівня керованості бюджетного процесу. Оскільки від обґрунтованості та своєчасності прийняття необхідних рішень залежить рівень ефективності бюджетної політики та функціонування бюджетної системи в цілому.

Прогнозування має бути невід'ємною частиною процесу бюджетного планування, оскільки це дає змогу проаналізувати тенденції формування ресурсів державного бюджету та їх використання, виявити чинники, на які необхідно зважати в розрахунках бюджетних показників, визначити їх взаємозв'язки.

Таким чином, застосування середньострокового бюджетного планування забезпечує організацію бюджетної політики направлену на підтримку стабільності економіки країни, удосконалення бюджетної дисципліни, яка сприятиме злагодженій роботі всіх учасників бюджетного процесу на основі розроблення чітких правил роботи. Не менш важливим напрямом бюджетного планування є забезпечення прогнозованості та ефективності бюджетних видатків, удосконалення процесу управління державним боргом та сприяння наданню якісних послуг бюджетними установами.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У даній випускній кваліфікаційній роботі здійснено науково-теоретичне обґрунтування та запропоновано практичні рекомендації щодо вдосконалення процесу виконання державного бюджету. Результати проведеного дослідження дають можливість сформувати низку узагальнень, висновків та пропозицій:

1. Державний бюджет України є важливим інструментом реалізації бюджетної політики. Виконання державного бюджету є однієї з основних стадій бюджетного процесу. Оскільки, показники соціально-економічного розвитку та реалізація політики уряду залежать від рівня організації та результативності виконання бюджету держави.

2. Основними завданнями, що вирішуються за допомогою бюджетного процесу є: визначення основних напрямів бюджетної політики, забезпечення стабілізації державних фінансів за рахунок визначення фінансових можливостей бюджету на основі планування реальних обсягів доходів і видатків, запровадження заходів пов'язаних з відновленням економічного зростання та реформуванням економіки.

Одним з компонентів ефективного виконання державного бюджету є повна, чітка та вчасна реалізація повноважень учасників бюджетного процесу.

3. Система мобілізації доходів до державного бюджету потребує подальших змін. У 2017 році фактичні доходи склали 793,4 млрд грн, проти 796,8 млрд грн запланованих, що становить 99,6% річного показника виконання дохідної частини державного бюджету. Основним джерелом наповнення державного бюджету виступають податкові надходження, що складають близько 80%, з них більшу частку становлять непрямі податки, основні надходження припадають на ПДВ та акцизний податок. Відносно рівня виконання неподаткових надходжень за 2013-

2017 роки було недовиконання відносно планових показників, лише у 2015 році було перевиконання, яке склало 108,6 %, тобто фактичні надходження перевищили планові показники на 9,5 млрд грн. Більшу частку неподаткових надходжень становлять доходи від власності та підприємницької діяльності.

4. Виконання видаткової частини загального фонду за аналізований період складало близько 98%, а спеціального фонду 75%, що характеризується невиконанням плану за деякими джерелами та неналежне управління наявними ресурсами, що зумовили проведення видатків в обсягах, менших за планові. Питома вага поточних видатків у загальній структурі в 2017 році становила 95,13% з них основна частка припала на: поточні трансферти 32,74%, соціальне забезпечення 17,75%, оплата праці 16,06% та використання товарів і послуг 14,55%. Хоча обсяги капітальних видатків зростають, про те рівень державних інвестицій в Україні залишається низьким.

5. У період з 2015 по 2017 рік урядом здійснювалася виважена політика, щодо фінансування видатків, що мали пріоритетне значення: на оборона та безпека, обслуговування боргу, підвищення виплат соціальних стандартів, а також надання пільг та житлових субсидій населенню на оплату житлово-комунальних послуг.

6. За аналізований період державний бюджет було виконано з дефіцитом, який знаходився у межах річного планового показника. Згідно з Маастрихтською угодою дефіцит бюджету має певні обмеження та є допустимим на рівні 3% від ВВП. У 2013 році дефіцит бюджету був на рівні 64,71 млрд грн або 4,45% до ВВП, що є більшим за норматив. У 2014 році збільшився і був найвищим за аналізований період та складав 78,05 млрд грн або 4,98% до ВВП, у 2015 році скоротився на 32,88 млрд грн відносно попереднього року і був на рівні 2,28% до ВВП. У 2016 році становив 70,27 млрд грн, що є нижче встановленого граничного обсягу на рівні 83,694 млрд грн, а у 2017 році 47,88 млрд грн або 1,6% ВВП.

7. Поширеним явищем у бюджетному процесі є наявність бюджетних ризиків. Тому було запропоновано створення моделі управління ними. Оскільки їх наявність відображає ймовірність недоотримання запланованого рівня доходів, недовиконання видаткової частини бюджету, перевищення витрат над доходами та накопичення державних боргових зобов'язань. Загострення бюджетних ризиків зумовлює відхилення показників виконання бюджету від запланованих. Тому їх виявлення та ідентифікація на початкових стадіях зумовлює зменшення ризиків розбалансування державного бюджету як загалом, так і за окремими позиціями.

8. Головною метою ефективного виконання державного бюджету є забезпечення макроекономічної стабільності, збалансованості та стійкості бюджетної системи шляхом застосування ефективних методів управління бюджетними ризиками, здійсненні середньострокового бюджетного планування, підвищення результативності, ефективності та прозорості використання бюджетних коштів.

9. Збалансуванню дохідної та видаткової частини державного бюджету можна сприяти за рахунок: зменшення податкового навантаження, обмеження тіньових операцій, реформування податкового адміністрування, створення сприятливих умов для розвитку виробництва, вдосконалення бюджетних програм та системи державних закупівель, проведення моніторингу та контролю за раціональністю використання коштів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адонін С.В. Особливості дефіциту державного бюджету України на сучасному етапі / Адонін С.В., Ізюмська В.А. // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. - 2016. - Вип. 19. - С. 108-111.
2. Азаров М.Я. Управління державним бюджетом України. підручник /Під ред. Азарова М.Я. - К: Новий друк, 2010, - 816 с.
3. Балацька О.Є. Бюджетні ризики як дестабілізатор фінансової безпеки обласного бюджету / Є. О. Балацький, С. О. Шпіцглюз // Фінансовий простір. - 2015. - № 2. - С. 270-276.
4. Бугай Т.В. Сучасні проблеми та вектори розвитку бюджетного процесу в Україні / Т. В. Бугай // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. - 2012. - № 2. - С. 40-49.
5. Булгакова С. Бюджетний ризик: сутність класифікація, фактори ризику / С. Булгакова, І. Микитюк // Вісник КНТЕУ, 2010. - № 1. - С. 59-68.
6. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
7. Васильєва Т.А. Економічний ризик: методи оцінки та управління: навч. посібник / [Т. А. Васильєва, С. В. Леонов, Я. М. Кривич та ін.] ; під заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої, канд. екон. наук Я. М. Кривич. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2015. – 208 с.
8. Волошанюк Н.В. Дефіцит державного бюджету України та проблеми управління ним / Н.В. Волошанюк, О.О. Мавдрик // Young Scientist – 2017. – № 5 (45). – С. 529–531.
9. Городецька Т.Е. Аналіз податкових надходжень в системі доходів бюджету / Т. Е. Городецька, А. С. Поровай // Молодий вчений. - 2017. - № 2. - С. 243-247

10. Гусаревич Н.В. Формування доходів в умовах економічних перетворень / Н. В. Гусаревич // Економічний вісник університету. - 2016. - Вип. 30(1). - С. 152-158.
11. Гендерно-орієнтоване бюджетування в Україні: теорія і практика: Метод. посіб. - К.: ФОП Клименко, 2016. – 92 с.
12. Данилюк М.М. Вплив виконання державного бюджету на макроекономічну стабільність в Україні / М.М. Данилюк // Економічний аналіз. - 2013. - Т. 14(1). - С. 241-247.
13. Запатріна І.В. Бюджет розвитку як інструмент економічного зростання / І. В. Запатріна // Наукові праці НДФІ. - 2006. - Вип. 2. - С. 73-75.
14. Запатріна І.В. Формування фінансової політики держави: євроінтеграційний вимір / І.В. Запатріна // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. - 2012. - № 2. - С. 59-73.
15. Зубенко В. В. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2016 рік / [Зубенко В. В., Самчинська І. В., Рудик А. Ю. та ін.]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-ІІ) впровадження», USAID. — К., 2017. — 92 с.
16. Зубенко В. В. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2015 рік / [Зубенко В. В., Самчинська І. В., Рудик А. Ю. та ін.]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-ІІ) впровадження», USAID. — К., 2016. — 80 с.
17. Зубенко В. В. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2014 рік / [Зубенко В. В., Самчинська І. В., Рудик А. Ю. та ін.]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-ІІ) впровадження», USAID. — К., 2015. — 77 с.
18. Зубенко В. В. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2013 рік / [Зубенко В.В., Самчинська І. В., Рудик А. Ю. та ін.]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-ІІ) впровадження», USAID. — К., 2014. — 80 с.

19. Зубенко В.В. Сучасна бюджетна система: правила та процедури: Навчальний посібник / [За заг. ред. В. В. Зубенка]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження». – К., 2017. – 184 с
20. Іванченко І.Д. Запровадження системи середньострокового бюджетного планування в Україні як фактор підвищення бюджетної ефективності / Д. І. Іванченко // Причорноморські економічні студії. - 2016. - Вип. 9(2). - С. 89-93
21. Канєва Т.В. Видатки бюджету як складова економічного розвитку країни / Т. Канєва, А. Думіян // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. - 2017. - № 1. - С. 83–93.
22. Карлін М.І. Фінансова система України: навчальний посібник для студ. вузів / М. І. Карлін. - К. : Знання, 2007. - 324 с.
23. Климаш Н.І. Бюджетна система. Навч. посіб. /Н.І. Климаш, К.В. Багацька, Н.І. Дем'яненко та ін. за заг. ред. Т.А. Говорушко. – Львів «Магнолія 2006», 2014. – 296 с.
24. Козарезенко Л.В. Аналіз європейського досвіду розподілу державних видатків: уроки для України / Л. В. Козарезенко // Економічний вісник університету. - 2015. - Вип. 24(1). - С. 128-136
25. Коломієць Г. Особливості запровадження середньострокового бюджетного планування в Україні на основі аналізу зарубіжного досвіду / Г. Коломієць, І. Медвецький // Ринок цінних паперів України. - 2013. - № 11-12. - С. 39-46.
26. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
27. Кравченко В.П. Дефіцит державного бюджету України, негативні наслідки та шляхи подолання / В. П. Кравченко, Н. В. Кравченко // Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. - 2015. - № 12. - С. 223-227.
28. Крамченко Р.А. Основи казначейської справи: Опор. конспект лекцій з курсу /Упоряд. Р.А. Крамченко. — К. : МАУП, 2006. — 70 с.

29. Кудряшов В.П. Ризики виконання державного бюджету та механізми їх обмеження / В.П. Кудряшов // Фінанси України. - 2016. - № 12. - С. 59-76.
30. Кучер Г.В. Борговий механізм фінансування державних витрат / Г.В. Кучер // Бізнес Інформ. - 2015. - № 8. - С. 207-214.
31. Кучеренко С. Ю. Аналіз доходів та видатків державного бюджету України / С. Ю. Кучеренко, Л. Ю. Леваєва // Економічний вісник університету. - 2016. - Вип. 31(1). - С. 252-262
32. Лаврентьєв М.М. Державний бюджет як інструмент впливу на економічний розвиток регіонів України / М. М. Лаврентьєв // Наукові праці НДФІ. - 2007. - Вип. 4. - С. 48-56.
33. Лисяк Л.В. Розвиток міжбюджетних відносин в Україні в умовах податкового реформування / Л.В. Лисяк // Економічний простір. - 2014. - № 81. - С. 125-137.
34. Лук'яненко І.Г. Прогнозування наслідків економічної політики за допомогою моделі загальної рівноваги / І. Г. Лук'яненко, Р. Б. Семко // Актуальні проблеми економіки. - 2012. - № 1. - С. 303-319.
35. Лютий І.О. Теоретико-методологічні засади бюджетної політики держави / І. О. Лютий // Фінанси України. - 2009. - № 12. - С. 13-19.
36. Мазаракі А.А. Домінанти інституційної модернізації фінансової системи України / А. Мазаракі, С. Волосович // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. - 2016. - № 1. - С. 5-23.
37. Макогон В. Д. Бюджет як інструмент економічного зростання / В. Д. Макогон // Економічний вісник університету. - 2016. - Вип. 28(1). - С. 203-208.
38. Макогон В.Д. Бюджетне регулювання у системі соціально-економічного розвитку країни / В.Д. Макогон // Вісник ДДФА. Економічні науки. - 2014. - № 1. - С. 26-31.
39. Маркуц Ю.І. Формування державного бюджету в розвинутих країнах світу та в Україні / Ю.І. Маркуц // Бізнес Інформ. - 2016. - № 11. - С. 222-227.

40. Микитюк І. С. Бюджетне планування як елемент управління бюджетом / І. С. Микитюк // Економічний вісник університету. - 2014. - Вип. 22(1). - С. 230-234.
41. Микитюк І.С. Теоретичні основи збалансованості бюджетної системи України / І. С. Микитюк // Економічний вісник університету. - 2013. - Вип. 20(1). - С. 162-167.
42. Мінц О. Ю. Інтелектуальні методи прогнозування рівня виконання державного бюджету України / О. Ю. Мінц // Глобальні та національні проблеми економіки.: Електронне наукове видання. – Миколаїв, 2016. – № 12/2016. – С. 573–580.
43. Мітрофанова Д.К. Виконання бюджету як стадія бюджетного процесу / Д. К. Мітрофанова // Фінансове право . - 2013. - № 1. - С. 30-33.
44. Мотчаний В. І. Тенденції фінансування видатків державного бюджету України / В. І. Мотчаний // Modern Economics. - 2017. - № 5. - С. 73-80.
45. Нікітан Н.О. Оцінка стану виконання державного бюджету за видатками / Н. О. Нікітан // Бізнес Інформ. - 2016. - № 11. - С. 227-235.
46. Офіційний сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://treasury.gov.ua/>
47. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
48. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.minfin.gov.ua/>
49. Офіційний сайт Рахункової палати України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/index>
50. Павелко А. Бюджетна політика економічного розвитку / А. Павелко, І. Чугунов // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. - 2015. - № 2. - С. 64–73.

51. Панкевич Л.В. Бюджетний менеджмент : навч. посібник / Л.В. Панкевич, М.А. Зварич, П.Я. Могиляк, Б.І. Хомічак. - К. : Знання, 2006. - 293 с.
52. Пасічний М.Д. Бюджетний дефіцит у системі фінансової політики України / М. Д. Пасічний // Вісник ДДФА. Економічні науки. - 2014. - № 1. - С. 137-144.
53. Пасічний М.Д. Перспективне прогнозування і планування у системі бюджетних відносин / М.Д. Пасічний // Економічний вісник університету. - 2017. - Вип. 33(1). - С. 361-368.
54. Пономаренко Є. Б. Реформування організації та реалізації бюджетного процесу: основні напрями, проблеми та шляхи їх вирішення / Є. Б. Пономаренко, Н. А. Вакарюк // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. - 2015. - № 4. - С. 185-191.
55. Потеряйло І. Середньострокове планування в бюджетному процесі України / І. Потеряйло // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. - 2009. - № 4. - С. 38-46.
56. Про Державний бюджет України на 2013 рік: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5515-17>
57. Про Державний бюджет України на 2014 рік: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/719-18>
58. Про Державний бюджет України на 2015 рік: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80-19>
59. Про Державний бюджет України на 2016 рік: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/928-19>
60. Про Державний бюджет України на 2017 рік: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1801-19>
61. Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні: Закон України від 27.03.201 №1166 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1166-18>

62. Про затвердження Порядку здійснення контролю за ризиками, пов'язаними з управлінням державним (місцевим) боргом: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2012 р. № 815 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/815-2012-%D0%BF>
63. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
64. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів від 8 лютого 2017 р. № 142-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-%D1%80>
65. Проект Основних напрямів бюджетної політики на 2018 - 2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/DH53300A.html
66. Прокопенко Н.О. Стан впровадження середньострокового бюджетного планування в Україні: проблеми та перспективи / Н. О. Прокопенко // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. - 2014. - № 4. - С. 183-189.
67. Радіонов Ю.Д. Проблема ефективності використання бюджетних коштів / Ю. Д. Радіонов // Фінанси України. - 2011. - № 5. - С. 47-55.
68. Собкова Н.Д. Концепція управління бюджетними ризиками / Н. Д. Собкова // Науковий вісник Чернівецького університету. Економіка. - 2012. - Вип. 592. - С. 139-142.
69. Собчук І.С. Формування неподаткових надходжень бюджету в системі бюджетного регулювання / С. І. Собчук // Інвестиції: практика та досвід. - 2017. - № 7. - С. 79-84.
70. Сорока Р.С. Бюджетна система: навч. посібник / Р.С. Сорока, І.Г. Благун. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. – 236 с.

71. Тимошенко М.В. Результативність середньострокового бюджетного планування та її критерії / М. В. Тимошенко // Інвестиції: практика та досвід. - 2013. - № 20. - С. 26-29.
72. Федосов В.М. Бюджетна система : підручник / за наук. ред. В. М. Федосова, С. І. Юрія. – Київ : ЦУЛ ; Тернопіль : Екон. думка, 2012. – 871 с.
73. Фещенко Л.В. Бюджетна система України: навч. посібник / Л.В. Фещенко, П.В. Проноза, Н.В. Кузьминчук. – К.: Кондор, 2008. – 440 с.
74. Фукс Н.А. Закон України про державний бюджет як інструмент регулювання фінансових відносин / Н. А. Фукс // Часопис Київського університету права. - 2015. - № 3. - С. 129-134.
75. Чугунов І. Я. Доходи бюджету як складова системи бюджетного регулювання / І. Я. Чугунов, О. В. Зварич // Наукові праці НДФІ. - 2007. - Вип. 1. - С. 3-13.
76. Чугунов І.Я. Довгострокова бюджетна стратегія у системі економічної циклічності / І.Я. Чугунов // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. - 2014. - № 5. - С. 64-77.
77. Чугунов І.Я. Теоретичні засади розвитку бюджетних відносин / І.Я. Чугунов // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. - 2011. - № 4. - С. 13-22.
78. Шаповал С.Л. Напрями розвитку системи бюджетного планування / С. Л. Шаповал // Економічний вісник університету. - 2017. - Вип. 32(1). - С. 204-210.
79. Шевчук І. Л. Бюджетний дефіцит та джерела його фінансування в сучасних умовах / І. Л. Шевчук // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. - 2013. - Вип. 1(1). - С. 226-232.
80. Шевчук І.Л. Бюджетна система : навчальний посібник. Друге видання, перероблене і доповнене / І.Л. Шевчук, В.О. Черепанова, Т.О. Ставерська / – Харків : Видавець Іванченко І. С., 2015. – 284 с.

81. Шулюк Б.С. Бюджетні ризики у фінансовій діяльності держави / Б. С. Шулюк // Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. - 2017. - Т. 22, Вип. 3. - С. 170-174.
82. Юрій С.І. Бюджетна система : підруч. / за ред. С. І. Юрія, В. Г. Дем'янишина, О. П. Кириленко. – Тернопіль : ТНЕУ, 2013. – 624 с.
83. Ярошенко Ф.О. Шляхи реформування бюджетної системи України на інноваційних засадах: монографія / кол. авторів [заг. редакція Ф .О. Ярошенка]. – К.: Міністерство фінансів України, 2010. – 544 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

Структура надходження до державного бюджету

Показник	Роки				
	2013	2014	2015	2016	2017
Податкові надходження, млрд грн	262,8	280,2	409,4	503,9	627,2
Частка податкових надходжень, %	77,45	78,44	76,57	81,76	79,04
Неподаткові надходження, млрд грн	72,9	68,4	120,0	103,6	128,6
Частка неподаткових надходжень, %	21,49	19,15	22,44	16,81	16,21
Інші надходження, млрд. грн	3,6	8,6	5,3	8,8	37,7
Частка інших надходжень, %	1,06	2,41	0,99	1,43	4,75
Всього	339,3	357,2	534,7	616,3	793,5

Джерело: Розроблено автором на основі [12; 46; 77]

Додаток Б

Таблиця Б.1

Структура податкових надходжень державного бюджету

Податкові надходження	Роки									
	2013		2014		2015		2016		2017	
	Факт, млрд. грн.	Частка, %	Факт, млрд. грн.	Частка, %	Факт, млрд. грн.	Частка, %	Факт, млрд. грн.	Частка, %	Факт, млрд. грн.	Частка, %
Податок на доходи з фізичних осіб	7,57	2,88	12,65	4,51	45,06	11,01	59,81	11,87	75,03	11,96
Податок на прибуток підприємств	54,32	20,67	39,94	14,26	34,78	8,49	54,34	10,78	66,91	10,67
Податок на додану вартість	128,27	48,81	139,02	49,62	178,45	43,59	235,51	46,74	313,98	50,06
Рентна плата	19,56	7,44	25,03	8,93	47,05	11,49	44,09	8,75	48,66	7,76
Акцизний податок	35,31	13,44	44,95	16,04	63,11	15,41	90,13	17,89	108,29	17,27
Мито	13,34	5,08	12,61	4,50	40,30	9,84	20,37	4,04	24,54	3,91
Інші податки	3,41	1,68	5,98	2,14	0,67	0,17	-0,37	-0,07	-10,26	-1,63
Всього	262,78	100	280,18	100	409,42	100	503,88	100	627,15	100

Джерело: Розроблено автором на основі [46; 49; 70]

Додаток В

Таблиця В.1

Виконання податкових надходжень державного бюджету

Р о к и	Виконання	Податкові надходження, млрд грн							
		Податок на доходи з фізичних осіб	Податок на прибуток підприємств	Податок на додану вартість	Рентна плата	Акцизний податок	Мито	Інші податки	Всього
2013	План	8,20	57,93	135,68	20,37	40,75	15,32	4,21	282,46
	Факт	7,57	54,32	128,27	19,56	35,31	13,34	3,41	262,78
	Відсоток виконання, %	92,32	93,77	94,54	96,02	86,65	87,08	81,00	93,03
2014	План	14,19	40,29	142,96	27,74	44,93	15,71	6,77	292,59
	Факт	12,65	39,94	139,02	25,03	44,95	12,61	5,98	280,18
	Відсоток виконання, %	89,15	99,13	97,24	90,23	100,04	80,27	88,33	95,76
2015	План	42,59	36,92	180,00	48,64	60,03	37,67	4,12	409,97
	Факт	45,06	34,78	178,45	47,05	63,11	40,30	0,67	409,42
	Відсоток виконання, %	105,80	94,20	99,14	96,73	105,13	106,98	16,26	99,88
2016	План	56,13	48,56	232,66	62,50	81,89	19,64	1,17	502,55
	Факт	59,81	54,34	235,51	44,09	90,13	20,37	-0,37	503,88
	Відсоток виконання, %	106,56	111,90	101,22	70,54	110,06	103,72	-31,62	100,26
2017	План	77,18	67,12	302,86	49,59	113,34	23,52	-1,41	632,20
	Факт	75,03	66,91	313,98	48,66	108,29	24,54	-10,26	627,15
	Відсоток виконання	97,21	99,69	103,67	98,12	95,54	104,34	727,66	99,20

Додаток Г

Таблиця Г.1

Виконання неподаткових надходжень державного бюджету

Роки	Виконання	Неподаткові надходження, млрд грн				
		Доходи від власності та підприємств	Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної	Інші неподаткові	Власні надходження бюджетних установ	Всього
2013	План	32,03	4,60	7,23	29,61	73,47
	Факт	33,29	5,16	5,37	29,03	72,85
	Відсоток виконання, %	103,93	112,17	74,27	98,04	99,16
2014	План	28,21	4,73	15,33	27,37	75,64
	Факт	28,47	5,31	12,50	22,08	68,36
	Відсоток виконання, %	100,92	112,26	81,54	80,67	90,38
2015	План	67,11	4,93	6,02	32,45	110,51
	Факт	71,08	15,01	7,51	26,41	120,01
	Відсоток виконання, %	105,92	304,46	124,75	81,39	108,60
2016	План	52,49	6,61	10,64	40,31	110,05
	Факт	51,59	8,03	9,94	34,08	103,64
	Відсоток виконання, %	98,29	121,48	93,42	84,54	94,18
2017	План	71,54	7,84	11,15	43,21	133,74
	Факт	71,55	10,44	10,88	35,71	128,58
	Відсоток виконання до плану, %	100,01	133,16	97,58	82,64	96,14

Джерело: Розроблено автором на основі [46; 56; 57; 58; 59; 60]

Додаток Д
Таблиця Д.1

Виконання видатків за загальним і спеціальним фондом

Роки	Виконання	Видатки державного бюджету				Всього, млрд грн
		Загальний фонд, млрд грн	Частка загального фонду, %	Спеціальн ий фонд, млрд грн	Частка спеціального фонду, %	
2013	План	372,23	85,98	60,70	14,02	432,93
	Факт	360,85	89,44	42,60	10,56	403,45
	Відсоток виконання, %	96,94	—	70,18	—	93,19
2014	План	384,60	83,40	76,56	16,60	461,16
	Факт	371,14	86,27	59,08	13,73	430,22
	Відсоток виконання, %	96,50	—	77,17	—	93,29
2015	План	554,59	92,51	44,88	7,49	599,47
	Факт	544,65	94,41	32,26	5,59	576,91
	Відсоток виконання, %	98,21	—	71,88	—	96,24
2016	План	647,22	91,34	61,36	8,66	708,58
	Факт	642,60	93,83	42,28	6,17	684,88
	Відсоток виконання, %	99,75	—	68,90	—	96,66
2017	План	767,98	88,22	102,51	11,78	870,49
	Факт	757,52	90,24	81,93	9,76	839,45
	Відсоток виконання, %	98,64	—	79,92	—	96,43

Джерело: Розроблено автором на основі [48; 56; 57; 58; 60]

Додаток Е
Таблиця Е.1

Структура видатків за економічною класифікацією

Видатки	Роки									
	2013		2014		2015		2016		2017	
	Факт, млрд грн	Частка, %	Факт, млрд грн	Частка, %	Факт, млрд грн	Частка, %	Факт, млрд грн	Частка, %	Факт, млрд грн	Частка, %
ПОТОЧНІ ВИДАТКИ	385,6 1	95,58	422,8 2	98,28	559,4 3	96,97	658,2 5	96,11	798,6 0	95,13
Оплата праці і нарахування на заробітну плату	64,31	15,94	69,28	16,10	79,85	14,27	195,3 5	28,52	134,7 8	16,06
Використання товарів і послуг	61,33	15,20	65,43	15,21	87,32	15,61	95,83	13,99	122,1 1	14,55
Обслуговуванн я боргових зобов'язань	34,41	8,53	51,02	11,86	86,81	15,52	97,37	14,22	111,4 8	13,28
Поточні трансферти	132,8 3	32,92	146,8 2	34,13	183,0 9	32,73	199,6 1	29,15	274,7 4	32,73
Соціальне забезпечення	88,40 4	21,91	81,49	18,94	104,0 5	18,60	153,2 8	22,38	148,9 8	17,75
Інші поточні видатки	4,33	1,07	8,76	2,04	18,30	3,27	6,81	0,99	6,50	0,77
КАПІТАЛЬНІ ВИДАТКИ	17,84	4,42	7,40	1,72	17,48	3,12	26,64	3,89	40,86	4,87
Придбання основного капіталу	7,12	1,76	4,58	1,06	11,62	2,08	15,04	2,20	18,53	2,21
Капітальні трансферти	10,72	2,66	2,82	0,66	5,86	1,05	11,59	1,69	22,32	2,66
Всього	403,4 6	100,0 0	430,2 2	100,0 0	559,4 3	100,0 0	684,8 8	100,0 0	839,4 5	100,0 0

Джерело: Розроблено автором на основі [15; 16; 17; 18; 49]

Додаток К

Таблиця К.1

Виконання видатків за економічною класифікацією

Роки	Виконання	Видатки, млрд грн		
		Поточні	Капітальні	Всього
2013	План	403,15	29,58	432,93
	Факт	385,61	17,84	403,46
	Відсоток	95,65	60,31	93,19
	виконання, %			
2014	План	444,95	14,82	461,16
	Факт	422,82	7,40	430,22
	Відсоток	95,03	49,93	93,29
	виконання, %			
2015	План	573,52	14,70	599,47
	Факт	559,43	11,62	576,91
	Відсоток	97,54	79,05	96,24
	виконання, %			
2016	План	672,52	36,03	708,58
	Факт	658,25	26,64	684,88
	Відсоток	97,88	73,94	96,66
	виконання, %			
2017	План	815,56	52,90	870,49
	Факт	798,60	49,86	839,45
	Відсоток виконання	97,92	94,25	97,58
	до плану, %			

Джерело: Розроблено автором на основі [48; 49; 56; 58; 60]

Додаток Л

Таблиця Л.1

Структура та виконання функціональної класифікації видатків

Р о к	Викона- ння	Видатки державного бюджету, млрд грн											
		Загальнодержавні функції	Оборона	Громадський порядок, безпека та судова влада	Економічна діяльність	Охорона середовища	Житловокомунальне господарство	Охорона здоров'я	Духовний та фізичний розвиток	Освіта	Соціальний захист та соц забезпечення	Міжбюджетні трансферти	Всього
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	План	52,53	16,16	41,28	50,09	8,29	0,13	14,05	5,53	33,58	89,33	121,97	432,93
	Факт	50,1	14,84	39,19	41,3	4,6	0,01	12,88	5,11	30,94	88,55	115,85	403,45
	Частка у структу- рі видатків %	12,42	3,68	9,71	10,24	1,14	0,001	3,19	1,27	7,67	21,95	28,71	100,00
	Відсоток викона- ння, %	95,37	91,83	94,94	82,45	55,49	7,69	91,67	92,41	92,14	99,13	94,98	93,19
	План	68,48	28,76	46,65	39,38	3,85	0,15	11,25	5,46	32,23	87,38	137,59	461,16
	Факт	65,83	27,36	44,62	34,41	2,6	0,11	10,58	4,87	28,68	80,56	130,60	430,22
	Частка, %	15,30	6,36	10,37	8,00	0,60	0,03	2,46	1,13	6,67	18,73	30,36	100,00
	Відсоток викона- ння, %	96,13	95,13	95,65	87,38	67,53	73,33	94,04	89,19	88,99	92,20	94,92	93,29
	План	106,05	54,57	55,81	43,52	4,71	0,49	12,66	7,61	33,28	104,38	176,40	599,47
	Факт	103,12	52,01	54,63	37,14	4,05	0,02	11,45	6,62	39,19	103,7	173,98	576,91
	Частка, %	17,87	9,02	9,47	6,44	0,70	0,00	1,98	1,15	6,79	17,98	30,16	100,00
	Відсоток викона- ння, %	97,24	95,31	97,89	85,34	85,99	4,08	90,44	86,99	117,7 6	99,35	98,63	96,24
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	План	121,95	66,7	72,53	35,93	5,35	38,73	12,82	5,06	38,95	152,51	196,74	708,58
	Факт	118,05	59,35	71,67	31,42	4,77	12,51	12,46	4,96	34,83	151,96	195,40	684,88

Частка, %	17,24	8,67	10,46	4,59	0,70	1,83	1,82	0,72	5,09	22,19	28,53	100,00
Відсоток викона- ння, %	96,80	88,98	98,81	87,45	89,16	32,30	97,19	98,02	89,42	99,64	99,32	96,66
План	147,02	77,83	92,08	51,66	5,25	38,8	17,33	8,22	46,7	145,15	279,22	870,49
Факт	142,49	74,35	87,85	47	4,74	16,95	16,73	7,9	41,3	144,48	272,60	839,45
Частка, %	16,97	8,86	10,47	5,60	0,56	2,02	1,99	0,94	4,92	17,21	32,47	100
Відсоток викона- ння, %	96,92	95,53	95,41	90,98	90,29	43,69	96,54	96,11	88,44	99,54	97,63	96,43

Джерело: Розроблено автором на основі [30; 46; 48]

Додаток М
Таблиця М.1

Дефіцит державного бюджету

Роки	Граничний показник, млрд грн	Фактичний дефіцит, млрд грн	Різниця фактичного дефіциту до попереднього року, млрд грн	Фактичний дефіцит до ВВП, %
2013	75,50	64,71	11,31	4,4
2014	88,63	78,05	13,34	4,9
2015	78,64	45,17	-32,88	2,3
2016	87,24	70,27	25,1	2,9
2017	82,22	47,88	-22,39	1,6

Джерело: Розроблено автором на основі [41; 46]

Додаток Н
Таблиця Н.1

Структура дефіциту державного бюджету

Показник		Роки				
		2013	2014	2015	2016	2017
Спеціальний фонд, млрд грн	План	11,57	26,06	16,69	18,35	19,90
	Факт	0,49	16,89	6,29	6,39	7,03
Загальний фонд, млрд грн	План	66,47	62,57	61,95	70,26	62,33
	Факт	65,20	61,16	38,88	63,88	54,91
Всього на основі фактичних показників, млрд грн		65,69	78,05	45,17	70,27	61,94
Частка спеціального фонду в структурі дефіциту бюджету, %		0,75	21,64	13,93	9,09	11,35
Частка загального фонду в структурі дефіциту бюджету, %		99,25	78,36	86,07	90,91	88,65

Джерело: Розроблено автором на основі [48; 49; 51]

Додаток П
Таблиця П.1

Фінансування державного бюджету

Роки	Внутрішнє фінансування, млрд грн	Зовнішнє фінансування, млрд грн	Разом, млрд грн
2013	50,78	13,93	64,71
2014	35,79	42,26	78,05
2015	-64,52	109,69	45,17
2016	37,04	33,22	70,26
2017	10,92	36,96	47,88

Джерело: Розроблено автором на основі [46; 56; 57; 59; 60]

Додаток Р
Таблиця Р.1

Внутрішнє фінансування державного бюджету

Роки		Показники							
		Фінансування за рахунок позик банківських установ	Інше внутрішнє фінансування	Надходження від приватизації державного майна	Фінансування за рахунок залишків коштів на рахунках бюджетних установ	Зміни обсягів депозитів і цінних паперів, що використовуються для управління ліквідністю	Коригування	Фінансування за рахунок зміни залишків коштів бюджетів	Всього
2013	Сума коштів, млрд грн	-0,13	67,24	1,48	-4,35	-14,7	-	1,24	50,78
2014	Сума коштів, млрд грн	-0,13	159,71	0,47	-0,83	-123,33	-	-0,09	35,8
2015	Сума коштів, млрд грн	-0,13	7,95	0,15	-1,14	-74,6	-	3,25	-64,52
2016	Сума коштів, млрд грн	-0,13	144,17	0,19	0,18	-129,21	-	21,84	37,04
2017	Сума коштів, млрд грн	-0,13	78,37	3,37	0,32	-70,7	5,24	-5,55	10,92

Джерело: Розроблено автором на основі [15; 16; 17; 18; 60]

Додаток С

Таблиця С.1

Зовнішнє фінансування державного бюджету

Показники, млрд грн	Роки				
	2013	2014	2015	2016	2017
Позики, надані міжнародними фінансовими організаціями	-18,54	39,81	80,38	-1,36	-0,65
Одержано позик	3,93	79,70	105,37	7,41	24,16
Погашено позик	-22,47	-39,89	-24,99	-8,77	-24,81
Позики, надані органами управління іноземних держав	-1,50	2,57	8,26	8,67	0,14
Одержано позик	—	3,58	8,45	8,94	0,41
Погашено позик	-1,50	-1,01	-0,19	-0,27	-0,26
Фінансування за рахунок випуску цінних паперів	—	-0,12	1,05	44,90	37,47
Одержано позик	—	11,76	301,28	44,90	78,86
Погашено позик	—	-11,88	-300,23	—	-41,39
Позики надані іноземними комерційними банками	0	—	—	—	—
Одержано позик	5,99	—	—	—	—
Погашено позик	-5,99	—	—	—	—
Позики не віднесені до інших категорій	33,97	—	—	—	—
Одержано позик	41,96	—	—	—	—
Погашено позик	-7,99	—	—	—	—
Коригування	—	—	20,00	-18,99	—
Усього	13,93	42,26	109,69	21,84	36,96

Джерело: Розроблено автором на основі [46; 48; 49]